

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Barbora Muchová

Reflexe současného euroskepticismu britských konzervativců

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Markéta Šůstková, Ph.D.

OLOMOUC 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne .....

Podpis .....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Markétě Šůstkové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a doporučení, které mi při psaní této práce dávala. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za neutuchající podporu a trpělivost.

Barbora Muchová

Obsah

Úvod.....	5
1 Euroskepticismus a specifický postoj Velké Británie k evropské integraci	10
1.1 Definice a typologie euroskepticismu	10
1.1.1 Definice euroskepticismu	11
1.1.2 Typologie euroskepticismu	13
1.2 Specifika britského euroskepticismu.....	18
2 Konzervativní strana a evropská integrace	22
2.1 „Jsme s Evropou, ale nepatříme k ní“ (1945–1961)	22
2.2 Směrem ke členství v Evropském společenství (1961–1975).....	28
2.3 Thatcheristický euroskepticismus	31
2.4 Post-Thatcherovské konfliktní období	37
3 Současná euroskeptická Británie	43
3.1 David Cameron a situace po nástupu do čela strany	43
3.2 Zdroje evropské politiky Davida Camerona	48
3.2.1 Konzervativní strana	48
3.2.2 Domácí politika.....	53
3.2.3 Evropská dimenze.....	55
3.3 Typologizace euroskepticismu Konzervativní strany pod vedením Davida Camerona	57
Závěr	60
Seznam literatury	66
Seznam použitých zkratk	79
Abstrakt.....	80
Abstract.....	81

Úvod

Velká Británie je členem Evropské unie (EU), respektive Evropského společenství (ES) již více než 40 let a během této doby ji ostatní země začaly vnímat jako „*awkward partner*.“ Británie se k ES přidala o více než 20 let později než základající státy na kontinentě. Ostrovní země nesouhlasila se supranacionální trajektorií vývoje evropské integrace, ale rozličné okolnosti ji donutily tento stav přehodnotit. Vstup do ES nevedl k utišení skepse vůči evropskému projektu a Britové nadále patřili k nejhlasitějším kritikům integrace, což platí dodnes.

Pro nesouhlas s vývojem evropského integračního procesu nebo některými jeho aspekty se v 80. letech začal používat pojem euroskepticismus. Problematiku evropské integrace musely uchopit i samotné politické strany a reflektovat ji ve svých programech. Postoje britských politických stran doznaly po druhé světové válce až po současnost k otázce Evropy značných změn. Konzervativní strana se ze „strany Evropy“ změnila na stranu, která se staví negativně vůči jejímu dalšímu prohlubování. Byla to Margaret Thatcherová, která posunula stranu euroskeptickým směrem. Konzervativce můžeme od této doby označovat jako euroskeptiky a do dnešní doby se staví k otázce EU rezervovaně a negativně. Evropská otázka v 90. letech zapříčinila velký rozkol uvnitř konzervativců a rozpolcenost strany byla jedním z důvodů neúspěchu strany ve volbách v roce 1997. Zvítězit ve volbách se straně opět povedlo až o 13 let později pod vedením Davida Camerona, jehož hlavním úkolem bylo modernizovat a přestavět stranu tak, aby opět přilákala voliče. Snaha D. Camerona o nalezení konsenzu v otázce Evropy nebyla úspěšná a konzervativci jsou nadále v problematice evropské integrace rozdělení.

Výběr tématu reflektuje zájem autorky o evropskou politiku a vztah Velké Británie k EU. Reflexe současného euroskepticismu britských Konzervativců byla zvolena proto, že rozpolcenost Konzervativní strany ohledně záležitostí EU vyústila až ve vypsání referenda o dalším setrvání v tomto společenství. D. Cameron byl po svém nástupu do čela strany viděn jako reformátor a naděje pro Konzervativce, ale postupem času se tyto názory objevují čím dál tím méně a vedou se debaty, z jakého důvodu D. Cameron referendum požaduje. D. Cameron a Konzervativní strana stojí na rozcestí a referendum může být vnímáno jako jeden z dalších pokusů, jak stranu

opětovně spojit. Výsledek referenda bude mít obrovský dopad nejen na Konzervativní stranu a samotnou Británii, ale i EU jako takovou.

Předmětem bakalářské práce je problematika současného britského euroskepticismu. Práce se zaměřuje na zdroje euroskepticismu uvnitř Konzervativní strany a jeho proměny, ke kterým došlo od konce druhé světové války až po rok 2005 v rámci této strany, kdy se novým předsedou stává D. Cameron. Druhá část práce se bude zabývat evropskou politikou D. Camerona po roce 2005.

Primárním cílem práce je reflexe současného euroskepticismu britské Konzervativní strany. V práci se pokusíme identifikovat a analyzovat proměnu postoje a hlavní zdroje politiky prováděné Konzervativní stranou ve vztahu k evropskému projektu. Důraz bude kladen na současnou podobu euroskepticismu vyjadřovanou vládou D. Camerona. Záměrem práce je snaha zjistit, z čeho vychází a na co navazuje evropská politika premiéra - zda přístup a euroskeptická východiska politiky D. Camerona navazují na tradiční přístup Konzervativní strany, nebo se jedná o jeho vlastní pojetí evropské politiky, či se jedná pouze o reaktivní přístup související se situací v Konzervativní straně, v domácí politice, či na evropské politické scéně

Sekundárním cílem je identifikace současného postoje Konzervativní strany k EU a jeho následné ukotvení za pomoci typologie euroskepticismu od autorů Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta. Pokusíme se zjistit, jestli ve straně došlo k zintenzivnění opozice vůči EU a zda je možné konzervativce nadále považovat za *měkké euroskeptiky*, tak jak jsou označováni A. Szczerbiakem a P. Taggartem ve studii z roku 2002, nebo již patří spíše k tzv. *tvrdým euroskeptikům*.

Autorka si klade několik výzkumných otázek. Hlavní otázky, na které bude tato práce odpovídat, jsou: *K jaké změně a vývoji došlo v postoji Konzervativní strany ve vztahu k evropské integraci v období po druhé světové válce až po současnost? Je politika Davida Camerona vůči Evropě založená na ucelené, koherentní strategii, nebo se jedná spíše o ad hoc reaktivní přístup vycházející ze situace ve vlastní straně, na domácí politické scéně a v evropské aréně? Abychom mohli odpovědět na tyto otázky, zvolili jsme si i dílčí otázky, které nám pomohou k důkladnější orientaci v dané problematice. Jsou to: Jaké jsou hlavní zdroje evropské politiky a euroskeptických přístupů Davida Camerona? Navazuje ve vztahu k Evropské unii David Cameron*

na evropskou politiku Konzervativní strany? Kam můžeme zařadit Konzervativní stranu pod vedením Davida Camerona podle typologie euroskepticismu od Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta?

Z metodologického hlediska se práce opírá o deskriptivně-analytickou metodu doplněnou o parciální srovnání. Deskriptivní metoda převládá v první části práce, kde je použita pro představení ideových zdrojů euroskepticismu a popsání jednotlivých typologií euroskepticismu. Druhá kapitola je kombinací deskripce a analýzy, přičemž deskripce slouží k popsání vývoje postojů vůči evropské integraci uvnitř Konzervativní strany. Na základě analýzy těchto postojů zkoumáme, k jaké změně a vývoji došlo v názorech konzervativců ve vztahu k evropskému projektu. V této části je také provedeno srovnání jednotlivých období vývoje Konzervativní strany. Poslední kapitola vychází z analýzy primárních a sekundárních zdrojů a slouží ke zhodnocení evropské politiky D. Camerona. V poslední části třetí kapitoly je použita typologie A. Szczerbiaka a P. Taggarta pro znázornění, zda došlo k proměně euroskepticismu uvnitř Konzervativní strany. Tato typologie byla vybrána z důvodu, že se jedná o nejdůležitější a nejvlivnější rozdělení intenzity stranického euroskepticismu a velká část autorů z ní dále vychází.

Samotný text bakalářské práce je rozdělen do tří kapitol. Cílem první kapitoly je popsání euroskepticismu jako myšlenkového směru, jeho definice a následná typologizace dle vybraných autorů, kteří se touto problematikou zabývají. Druhá část první kapitoly se zabývá britským specifickým vývojem ve vztahu ke kontinentální Evropě, což pomůže k lepšímu pochopení britské odlišnosti a výjimečnosti.

Druhá kapitola má za cíl nastínit vývoj názorů uvnitř Konzervativní strany v otázce evropské integrace po druhé světové válce až po rok 2005, kdy se předsedou strany stává D. Cameron. Kapitola je rozdělena celkem do čtyř časových období, které znázorňují proměnu názorů Konzervativní strany ve vztahu k evropskému projektu. V této části jsou popsány a následně analyzovány postoje Konzervativní strany a události, se kterými se strana musela vypořádat. První časové období se zabývá dobou po druhé světové válce až po rok 1961, kdy konzervativci po dlouhých debatách podávají první přihlášku ke členství ve Společenství. Následuje etapa mezi roky 1961 a 1975, kdy se podařilo Velké Británii po nemalém úsilí vstoupit do ES. Správnost tohoto kroku byla následně testována v britském referendu o setrvání v ES o dva roky později.

Zvolení M. Thatcherové předsedkyní konzervativců a později premiérkou Velké Británie bylo důležitým okamžikem pro vztahy mezi Velkou Británií a ES. Události v době její vlády mají vliv na vzájemné vztahy doposud. Další perioda mezi roky 1990 až 2005 se nese ve znamení rozdělenosti strany nad otázkou Evropy a nutnosti nalezení opětovné jednoty strany.

Cílem poslední kapitoly je analýza evropské politiky britského ministerského předsedy D. Camerona. Hlavním záměrem je zjistit, z čeho vychází a případně na co navazuje politika nynějšího britského premiéra vůči Evropě. Na základě analýzy kroků D. Camerona vůči EU se pokusíme dojít k závěru, zda je jeho politika založena na ucelené strategii nebo se jedná o reaktivní přístup vycházející ze situace ve vlastní straně, na domácí politické scéně a v evropské aréně. Na závěr aplikujeme typologii A. Szczerbiaka a P. Taggarta na současnou Konzervativní stranu a budeme zjišťovat, zda se nějakým způsobem změnila pozice strany vůči EU.

Téma současného euroskepticismu britských konzervativců není v akademickém, prostředí vzhledem k aktuálnosti tématu příliš prozkoumanou oblastí. Nabízí se široká škála publikací zabývajících se evropskou politikou konzervativců, ale jen hrstka z nich mapuje vývoj euroskepticismu v Konzervativní straně po nástupu D. Camerona do jejího čela. Samotnou evropskou politikou D. Camerona se zabývají hlavně odborné články, které se ovšem soustředí pouze na specifické události a jejich dopad, ne na jeho evropskou politiku jako celek.

Autorka práce používá jak sekundární, tak v menší míře primární zdroje, které pomáhají dokreslit celkový obraz o dané problematice. První kapitola vychází z velké části ze studií jednotlivých autorů zabývajících se euroskepticismem. Nejvýznamnější publikací je *Opposing Europe? The Comparative Party politics of Euroscepticism. Volume 1. Case Studies and Country Surveys* od uznávaných autorů A. Szczerbiaka a P. Taggarta a odborný článek *Theorising Party-Based Euroscepticism: problems of Definition, Measurement and Causality* stejných autorů. Oba zdroje se věnují problematice euroskepticismu a poskytují vhled do této otázky. Dále jsou reflektovány studie autorů Kopecného a Muddeho, Flooda, Sittera a Riishøje. Ve druhé kapitole autorka pracuje s publikacemi zabývajících vývojem postojů Konzervativní strany vůči evropskému projektu. Nejlépe toto téma zpracovává Anthony Forster v monografii *Euroscepticism in Contemporary British Politics*, který patří k uznávaným odborníkům

na problematiku britského euroskepticismu a ve své knize analyzuje vývoj názorů vůči evropské integraci ve Velké Británii. Kniha se nejprve zabývá euroskepticismem v obecné rovině a následně jeho vývojem ve Velké Británii. Autor poskytuje pohled na problematiku euroskepticismu pouze z jednoho úhlu, a proto jsou použity i jiné publikace. Mezi další zdroje patří kniha Chrise Gifforda *The Making of Eurosceptic Britain: Identity and Economy in a Post-Imperial State*, ve které autor sleduje chování britských politických elit v souvislosti s jednotlivými historickými událostmi spojenými s evropským projektem. Neméně důležitá byla monografie od autorů Davida Gowlanda, Athura Turnera a Alexe Wrighta *Britain and the European Integration Since 1945: On the Sidelines*, která se zabývá chronologickým vývojem vztahů mezi Velkou Británií a ES, respektive EU. Nevýhodou publikace je, že se jedná hlavně o popis bez hlubší analýzy problematiky. V této části jsou použity i primární zdroje v podobě volebních programů Konzervativní strany, které nám umožňují identifikovat hlavní směr politiky konzervativců. Kapitola je taktéž doplněna o citace z projevů některých politiků, což nám dokresluje celkovou situaci. V poslední kapitole převažují odborné články z časopisů jako *Journal of Common Market Studies* nebo *Parliamentary Affairs*, jelikož se jedná o aktuální téma a neexistuje velké množství objektivních monografií. Navzdory tomuto problému se jako velmi užitečná ukázala být editovaná publikace *The Cameron-Clegg Governmen: Coalition Politics in an Age of Austerity* od Simona Leeho a Matta Beeche, která pojednává o období koaliční vlády a zabývá se i evropskou otázkou. V jejich editované publikaci najdeme několik podnětných studií, které odkazují na současnou situaci ve Velké Británii. Nejcennějším příspěvkem knihy byl článek Philipa Lynche *The Con-Lib Agenda for Europe*. Abychom lépe pochopili postoj D. Camerona, jsou v poslední kapitole ve velké míře využity i primární zdroje. Kromě volebních programů Konzervativní strany nebo koaličního programu, autorka pracuje i s projevy D. Camerona. Ty umožňují lepší vhled do jeho názorů na EU a doplňují analýzu jeho evropské politiky.

1 Euroskepticismus a specifický postoj Velké Británie k evropské integraci

Cílem první kapitoly je vypořádání se s pojmem euroskepticismus, jeho definicemi a následná typologizace, přičemž hlavní důraz bude kladen na rozlišení euroskepticismu podle Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta. Dělení euroskepticismu podle těchto autorů bude v poslední kapitole použito pro ukotvení Konzervativní strany pod vedením Davida Camerona. Druhá část této kapitoly si klade za cíl stručně nastínit britský specifický vývoj ve vztahu ke kontinentální Evropě, což by mělo vést k lepšímu pochopení vývoje vztahů mezi Velkou Británií a Evropským společenství (ES), respektive Evropskou unií (EU).

1.1 Definice a typologie euroskepticismu

Nesouhlas s vývojem evropského integračního procesu nebo některými jeho aspekty vedly, ve snaze definovat tyto postoje, k vytvoření pojmu euroskepticismus. Do politického života se euroskepticismus dostává zásluhou britské premiérky Margaret Thatcherové, jejíž projev v Bruggách¹ bývá označován za první vyjádření koherentního euroskepticismu. (Usherwood, Startin 2013: 3)

Termín euroskepticismus se objevil relativně nedávno jako koncept vycházející spíše než z prostředí politické vědy z prostředí médií.² Odpůrci evropské integrace byli v prvních dekádách nazýváni jako „nationalists“ nebo „anti-marketeers.“ Jak uvádějí Robert Harmsen a Menno Spiering, euroskepticismus byl nejprve čistě anglickým fenoménem, který přispíval k vnímání jinakosti Velké Británie ve vztahu k projektu politické a ekonomické integrace na kontinentu. (Harmsen, Spiering 2014: 13, 15) Do politického mainstreamu se euroskepticismus postupně dostává i v jiných státech v 90. letech v souvislosti s ratifikací Maastrichtské smlouvy.

---

¹ Projev M. Thatcherové v Bruggách se uskutečnil 20. září 1988 ve Velkém sále College of Europe. Tento projev vznikl jako reakce na vystoupení Jacquese Delorse, a bývá považován za manifest jejího vlastní postoje vůči evropské integraci. Reč byla ostře protievropská a kritizovala v ní směr, kterým se integrace ubírá. Naopak přinesla vlastní úhel pohledu, jak by se EU měla dále vyvíjet a navrhla 5 principů, které představovaly její vizi (kooperace mezi suverénními státy, povzbuzující změna, Evropa otevřená podnikání, Evropa otevřená světu a Evropa a obrana). (Thatcher 1988)

² Poprvé se termín euroskepticismus objevil v polovině 80. let v článku v časopise *The Times*. (Harmsen, Spiering 2014: 15)

S prohlubující se zdrženlivostí vůči evropské integraci napříč Evropou a větším zájmem akademiků o toto téma, se začalo objevovat rostoucí množství literatury. Jako jeden z prvních tuto problematiku podrobil analýze P. Taggart v článku z roku 1998 s názvem *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems*. (Harmsen, Spiering 2004: 13–18) V následujících letech se euroskepticismem začalo zabývat stále větší množství akademiků, a na toto téma vzniklo velké množství publikací, snažící se postihnout problematiku euroskepticismu.

1.1.1 Definice euroskepticismu

Definovat euroskepticismus je velmi obtížné, jelikož se můžeme setkat s odlišnými konotacemi, které nám znesnadňují jak jeho vymezení, tak jeho používání, a neexistuje žádná obecně platná definice tohoto fenoménu.

A. Szczerbiak a P. Taggart pro svůj výzkum definovali euroskepticismus takto: „*Euroskepticismus vyjadřuje myšlenku nahodilé nebo kvalifikované opozice, stejně tak i přímé a nekvalifikované opozice vůči procesu evropské integrace.*“ (Taggart citován in Szczerbiak, Taggart 2008b: 7) Autoři ve svém textu nabízejí tzv. negativní vymezení euroskepticismu,³ kdy uvádějí několik příkladů, které mohou být považovány za euroskepticismus, ale nejedná se o něj. Za prvé se jedná o kritiku EU politickou stranou za neschopnost prosadit své národní zájmy. Druhým příkladem je kritika konkrétní politiky EU. V případě, že strana není v opozici vůči projektu evropské integrace a jejímu směřování, a pouze kritizuje konkrétní oblast EU (například politiku rybolovu nebo dopravní politiku), nedělá to stranu automaticky euroskeptickou. A. Szczerbiak a P. Taggart uvádějí, že se musí jednat o kritiku nějaké okrajové politiky. Kdyby strana kritizovala ústřední politiku EU (například EMU), bylo by nutné tuto stranu označit za euroskeptickou. Dalším případem může být averze vůči rozšiřování EU, jelikož i euroskeptické strany mohou podporovat rozšiřování, což byl případ britské Konzervativní strany za vlády M. Thatcherové. Posledním příkladem je kritika EU za to, že není dostatečně prointegrační a že je nedemokratická. Tato myšlenka nemůže být z logiky označena za euroskeptickou, protože se jedná spíše o její opak. (Szczerbiak, Taggart 2013: 12–15) A. Szczerbiak a P. Taggart jsou považováni za nejvýznamnější akademiky, kteří se zabývají odmítavým postojem politických stran

---

³ Tento koncept rozpracovali v studii *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problem of Definition, Measurement and Casuality*, která vznikla jako reakce na kritiku ze strany Petra Kopeckého a Case Mudda. A. Szczerbiak a P. Taggart v ní modifikují koncept měkkého a tvrdého euroskepticismu.

vůči projektu EU. Pro naši práci je tato definice nejdůležitější, jelikož postihuje euroskepticismus komplexně. Szczerbiakovo a Taggartovo uchopení opozice vůči evropské integraci má dlouhodobou platnost a je dostatečně široké a koncepční, což je velice důležité při posuzování postojů k ní.

Z českých autorů se problematikou euroskepticismu zabývá Petr Kaniok, který definoval euroskepticismus takto: „(...) *idea, která odmítá myšlenku, že by v prostoru evropského kontinentu mělo dojít k přesunu politické moci směrem od národních států na nadnárodní těleso v intencích EU, které by vykonávalo funkce státu a které by mělo atributy státu.*“ (Kaniok 2006: 30) Toto vymezení je pro naši práci nevyhovující, jelikož podoba evropské integrace se od jejího počátku proměňovala a definice bere v potaz pouze její současnou nadnárodní trajektorii. Cécile Leconte vnímá termín euroskepticismus jako: „(...) *rozdílné formy opozice vůči evropské integraci.*“ Ve své práci říká, že při zkoumání euroskepticismu je nutné brát v potaz velké množství odlišných diskursů jako, že se význam euroskepticismu v čase měnil; existují rozdíly v chápání euroskepticismu napříč Evropou; podobně jako populismus nemá žádnou jednotnou, stabilní myšlenku a je kompatibilní jak s levicovými, tak s pravicovými myšlenkami. (Leconte 2010: 4–5) Její pojetí euroskepticismu je velmi široké a odkazuje na jakoukoliv opozice ve vztahu k EU.

I přesto, že euroskepticismus není okrajovým jevem evropské a národních politik, není možné najít jednotnou a ucelenou definici. Autoři zabývající se touto problematikou vytváří pracovní definice euroskepticismu, které používají pro svůj další výzkum, popřípadě vychází z definice či studie někoho jiného. Přestože se řada autorů snaží utvořit ucelený obraz euroskepticismu, nabízí nám většinou pouze široké definice (jako v případě C. Leconte) a následně se pokouší o vytvoření vlastních typologií a klasifikací.

Akademici, kteří se zabývají analýzou euroskepticismu, rozlišují mezi dvěma základními skupinami euroskepticismu, a to stranickým euroskepticismem (*party-based euroscepticism*) a veřejným euroskepticismem (*public euroscepticism*). (Vasilopoulou 2013: 154) V důsledku toho, že se tato práce soustředí na Velkou Británii a Konzervativní stranu, je pro nás důležitější stranický euroskepticismus a jeho varianty. Opozice vůči myšlence evropské integrace se pro politické strany stala relevantní až v době, kdy došlo k přeměně ES na EU. Ovšem kořeny skepse můžeme vypořadovat

mnohem dříve. Z původně homogenní šestice států se v 70. letech v důsledku rozšíření⁴ stala různorodá skupina a s tím narostlo i množství možných třecích ploch. Důležitou příčinou vzniku stranického euroskepticismu je fakt, že podepsáním Maastrichtské smlouvy do té doby převážně ekonomicky zaměřené ES dostalo politickou dimenzi a objevilo se nové téma pro politický boj. S prohlubováním evropské integrace souvisela nutnost politických stran ve svých programech reflektovat toto téma. S rostoucím množstvím stran, které vyjadřovaly odpor proti evropské integraci samotné, nebo proti jejímu směřování, vyvstala otázka, co motivuje strany k jejich pozici. (Szczerbiak, Taggart 2008b: 2–7) Strany mohou přijmout euroskepticismus ze dvou příčin, a to buď z taktické, či ideologické motivace. V případě ideologické motivace se jedná hlavně o „*single-issue*“ strany, které považují integraci za něco špatného pro jejich zemi a chtějí buď z EU vystoupit, nebo zpomalit rychlost integračního procesu. Základem jejich programu je ideová kritika EU, související s jejími politikami, které jsou škodlivé pro daný stát a jejich občany. Naopak v případě taktické motivace se jedná o běžnější fenomén, kdy je euroskepticismus začleněn do programu strany jakožto pragmatický nástroj, sloužící k maximalizaci volebního zisku. Strany, které přijmou euroskeptickou taktiku, se snaží o nalákání co největšího množství voličů a v případě změny nálady voličů není pro strany problém přejít naopak k podpoře EU. (Sitter, Batory 2008: 58–60)

1.1.2 Typologie euroskepticismu

Existují různé způsoby, jak na problematiku euroskepticismu nahlížet a na základě jakých kritérií je možné rozlišovat jeho rozličné varianty. Cílem studií odborníků bylo kromě snahy definovat euroskepticismus také rozlišení variant euroskepticismu v kontextu postojů politických stran k evropské integraci. Míra euroskepticismu se liší, a to od úplného odmítání evropské integrace, až po kritiku jednotlivých politik EU či jejího směřování. Euroskepticismus může nabývat různých intenzit stát od státu, či politické strany od jiné strany. V důsledku toho bylo nutné, aby autoři studující tento fenomén provedli jeho typologizaci a kategorizaci.

---

⁴ V roce 1973 se ES rozšířilo o Velkou Británii, Dánsko, Irsko, tedy země, které zpočátku odmítaly zapojení se do tohoto projektu.

Typologie dle Szczerbiaka a Taggarta

Mezi první a nejelementárnější typologii euroskepticismu patří diferenciace podle A. Szczerbiaka a P. Taggarta. Toto rozdělení vytvořili ve Velké Británii působící autoři, A. Szczerbiak a P. Taggart, kteří jsou dodnes považováni za zakladatele výzkumu euroskepticismu a vychází z rozpracovaného návrhu jednoho z autorů P. Taggarta. P. Taggart a A. Szczerbiak se ve své studii zaměřují na politické strany, jakožto klíčové aktéry v procesu politické reprezentace, kteří stále určují obsah politiky na domácí úrovni

A. Szczerbiak a P. Taggart rozlišují mezi dvěma typy euroskepticismů, které se různí především hloubkou a mírou odporu. Jedná se o tvrdý euroskepticismus (*hard euroscepticism*) a měkký euroskepticismus (*soft euroscepticism*). „*Tvrдый euroskepticismus je taková opozice, která se v principu neslučuje se zásadami EU a evropské integrace, a proto ji můžeme vidět u stran, které požadují vystoupení své země z EU, nebo u stran, jejichž politiky jsou v rozporu s EU tak, jak je v současné době nastavena.*“ (Szczerbiak, Taggart 2008a: 7) Naopak měkký euroskepticismus zastává měkčí stanoviska v tom smyslu, že neodmítá ideu evropské integrace. „*Měkký euroskepticismus je přítomen u stran, u kterých neexistuje principální opozice vůči evropské integraci nebo členství v EU, ale existují obavy v jedné nebo více oblastech, které vedou k opozičním náladám vůči EU, nebo existuje dojem, že národní zájmy jsou v současné době v rozporu s trajektorií EU.*“ (Szczerbiak, Taggart 2008a: 8) Szczerbiakova a Taggartova klasifikace patří mezi nejpoužívanější vůbec. Díky dvěma kategoriím jde o velmi jednoduchý nástroj pro měření síly opozice proti evropské integraci.

A. Szczerbiak s P. Taggartem své rozdělení berou jako okrajové a předestírají, že existuje různá míra tvrdého a měkkého euroskepticismu u politických stran. Dále uvádějí, že se jedná o jakési ideální typy a krajní póly a strany se mohou na této škále posouvat. (Szczerbiak, Taggart 2002: 8) Měkký euroskepticismus je daleko více obvyklým jevem u politických stran v členských státech EU a můžeme se s ním setkat častěji než s tvrdým euroskepticismem.

Této typologii se dostalo celé řady pozitivních a kritických reakcí a autoři na základě nich později svůj koncept redefinovali, přičemž se nejvíce věnovali výtkám od P. Kopeckého a C. Mudda. V rámci definice tvrdého euroskepticismu přijali kritiku,

že u této kategorie by neměl být hlavní proměnnou postoj k členství státu v EU, ale spíše obecný postoj politické strany k integraci v EU, a upustili od podmínky vystoupení z EU pro zařazení strany jako silně euroskeptické. Další výtky se týkala měkkého euroskepticismu, kdy do této kategorie mohly být zařazeny i strany, které jsou ve své podstatě proevropské. (Szczurbiak, Taggart 2003: 11–12)

Typologie dle Kopeckého a Mudde

P. Kopecký a C. Mudde poukázali na některé nedostatky Szczurbiakovy a Taggartovy typologie. Na základě těchto výtek následně sestavili svou vlastní typologii, ve které rozlišují rozptýlenou (*diffuse support*) a speciální podporu (*special support*) pro evropskou integraci. Rozptýlenou podporou autoři myslí obecnou podporu myšlenkám evropské integrace, speciální pak znamená podporu EU jako takové. Podle tohoto rozlišení vznikl dvoj-dimenzionální koncept pro studium rozličných pozic politických stran vůči evropské integraci, který obsahuje čtyři možné postoje stran k EU. (Harmsen, Spiering 2004: 19)

V rámci první dimenze, tedy dimenze podpory myšlenky evropské integrace, autoři rozlišují mezi eurofily a eurofoby. Druhá dimenze pak rozlišuje mezi EU-optimisty a EU-pesimisty. Toto rozlišení následně generuje tři kategorie zdrženlivého postoje a jednu kategorii podporovatelů evropské integrace (Tabulka č. 1). Euroentuziasté (*euro-enthusiasts*) jsou ty strany či skupiny, které podporují myšlenku evropské integrace a zároveň i současné směřování EU. Naproti nim stojí euroodmítači (*euro-rejects*), kteří odmítají jak evropskou integraci, tak nynější trajektorii EU. Další kategorii tvoří europragmatici (*euro-pragmatics*), jež jsou proti ideji evropské integrace a nastolenému směřování EU, ale zároveň s většinou pragmatických důvodů současný vývoj EU podporují. Euroskeptici (*eurosceptics*) neodporují myšlence integrace v rámci Evropy, ale jsou proti současnému směřování EU. (Kopecký 2004: 230–232)

Tabulka č. 1: Typologie podle P. Kopeckého a C. Mudda

PODPORA PRO EVROPSKOU INTEGRACI

PODPORA PRO EU		Eurofilové (Europhile)	Eurofóbové (Europhobe)
	EU-optimisti (EU-optimist)	Euro-entuzianisti (Euro-enthusiasts)	Euro-pragmatici (Euro-pragmatists)
	EU-pesimisti (EU-pessimist)	Euroskeptici (Euroseptics)	Euroodmítači (Eurorejects)

(Zdroj: Kopecký, Mudda citován in Kopecký 2004: 231)

Typologie dle Flooda

Další rozdělení euroskepticismu do debaty o něm přináší Chris Flood, jakožto reakci na typologii od P. Kopeckého a C. Mudda. Autor rozlišuje mezi šesti kategoriemi tvořícími kontinuum, podél něhož mohou být situovány postoje politických stran k EU, od protievropských pozic až k těm proevropským. (Kaniok 2009: 160–161) Dle Ch. Flooda se pozice politických stran může v průběhu času měnit a nejedná se o nic neobvyklého.

První kategorií tohoto modelu jsou odmítači (*rejectionist*), kteří odmítají jak členství v EU, tak participaci státu na některé z institucí nebo politik. Další skupinu tvoří revizionisté (*revisionists*), jež prosazují posun do takového stavu, který byl před přijetím některé významné smlouvy, v souvislosti se změnou nastavení celé EU nebo některou významnou politikou. Minimalisté, kteří tvoří třetí skupinu (*minimalists*), akceptují současné nastavení EU, ale odmítají jakékoliv další prohlubování integrace. Gradualisté (*gradualists*), spadající do čtvrté kategorie, podporují prohlubování

integrace či prohlubování pouze některé z dílčích politik. Pátou skupinu jsou reformisté (*reformists*), požadující reformu jedné či více institucí nebo politik s důrazem na nutnost změny. Poslední kategorií jsou maximalisté (*maximalists*), kteří podporují rychlou změnu k vyššímu stupni integrace celého systému nebo dílčí politiky. (Flood 2002: 4–7)

Typologie dle Sittera

Chris Sitter se na problematiku euroskepticismu dívá z úplně jiného hlediska než předchozí autoři a nevytváří žádnou typologii. Autora zajímá hlavně motivace postojů politických stran k evropské integraci spíše než míra opozice k integraci. Ch. Sitter euroskepticismus považuje za další dimenzi vztahů mezi vládou a opozicí. Motivaci politických stran k euroskepticismu nespatřuje v ideologii či strategii, ale jedná se o názor opozičních stran (*politics of opposition*). Strany se takto snaží vymezit vůči vládnoucí straně, a je-li strana ve své podstatě opravdu euroskeptická, se ukáže až v dlouhodobé perspektivě. (Sitter 2002: 4–5) Politické strany nejsou podle autora v otázce EU konzistentní a svou pozici často mění.

Typologie dle Contiho

Další rozdělení euroskepticismu přináší Nicoló Conti, který vychází z původního pojetí tvrdého a měkkého euroskepticismu A. Szczerbiaka a P. Taggarta. Autor k nim přidává tři kategorie, jež vytvořil, aby mohlo dojít k postihnutí širšího spektra názorů politických stran na integraci. Typologie rozlišuje mezi pěti skupinami možného postoje stran, od extrémně negativního až po extrémně pozitivní vztah k evropské integraci.

Nejvíce negativní stanovisko představuje tvrdý euroskepticismus (*hard euroscepticism*), kdy politická strana, spadající do této kategorie, se velmi odmítavě staví proti projektu evropské integrace a vymezuje se proti všemu, čeho bylo doposud v rámci EU dosaženo. Strana zpochybňuje legitimitu EU a často navrhuje vystoupení státu z jejích struktur. Další stupeň tvoří měkký euroskepticismus (*soft euroscepticism*), kdy se nejedná o principální odpor vůči evropské integraci, ale spíše o negativní reakci na určitou politiku EU. Strany patřící do této skupiny se nevyznačují tak silnou rétorikou jako v případě tvrdého euroskepticismu, a připouští možnou reformu EU. Třetím přístupem je nejasný postoj (*no mention*), kdy se politická strana problematikou

EU vůbec nezabývá, nebo k ní nezaujímá jasný postoj. Funkční europeanismus (*functional europeanism*), čtvrtý možný postoj, plyne z podpory integrace politickou stranou z důvodu strategie, sloužící k dosažení národních zájmů či politických cílů. Hlubší integrace je přípustná pouze za podmínky, že bude pro stranu nebo stát výhodná. Posledním a zároveň nejpozitivnějším přístupem je ztotožňující se europeanismus (*identity europeanism*), kdy strany podporují evropskou integraci a snaží se o její prohloubení. (Conti 2003: 15–17)

Typologie dle Riishøje

Klasifikace Sorena Riishøje se od předchozích typologií liší, jelikož autor přichází s odlišnou škálou, a klíčovým kritériem je původ euroskepticismu, ne jeho míra. S. Riishøj na základě odlišného původu identifikuje osm typů euroskepticismu, a to identitární euroskepticismus, cleavage euroskepticismus, funkcionální euroskepticismus, institucionální euroskepticismus, partikulární euroskepticismus, euroskepticismus zkušeností, stranický euroskepticismus, atlantický euroskepticismus a praktický euroskepticismus. (Riishøj 2010: 14–15) Nevýhodou této typologie je to, že se jedná o velmi úzkou klasifikaci, kde hlavním kritériem je původ euroskepticismu, ne jeho intenzita, proto nemůže být použita pro měření jeho síly. Na druhou stranu přináší odlišný pohled na problematiku odmítání evropské integrace.

1.2 Specifika britského euroskepticismu

Britové se k projektu evropské integrace stavěli od samotného počátku velmi rezervovaně. Kořeny odmítavého postoje vůči plánu na evropské sjednocování můžeme hledat již v období samotného uvedení této myšlenky do praxe. Opozice vůči nadnárodnímu tělesu se nejprve projevovala odmítáním připojení se k evropskému projektu a následně vytvářením vlastních organizací na mezivládní bázi, jako byla *Evropská zóna volného obchodu* (EFTA)

Velká Británie se připojila k ES až v roce 1973, více než 20 let po jeho vzniku. K šestici entuziastických států se přidala země, která se k ideji evropského projektu stavěla odmítavě a brzy mezi partnery v ES, respektive EU, získala přezdívku tzv. „*awkward partner*.“ (Forster 2002: 3) Komplikovanost tohoto vztahu pramení z diferenciálního vývoje ostrovní země od zbytku evropského kontinentu a Britové sami

sebe vnímají s pocitem výjimečnosti a jinakosti. Rozdílný vývoj a tradice, kterými se Velká Británie odlišuje od kontinentální Evropy, nám mohou objasnit právě tento pocit.

Odlišná historicko-geografická zkušenost Británie zapříčinila vznik dojmu o její jinakosti a výjimečnosti. Geografická vzdálenost Velké Británie od Evropy, umocněná navíc ostrovní pozicí, měla vliv na její historický vývoj. Británie, jakožto bývalá koloniální velmoc, se spíše než na Evropu soustředila na své závazky mimo ní, ať už se jednalo o kolonie, státy Commonwealthu či speciální vztahy s USA. V první polovině 20. let uplatňovala politiku izolovanosti a distancovala se od dění na kontinentu, ovšem v případě dvou světových válek byla nucena s úspěchem zasáhnout. (Spiering 2004: 137) Na základě předcházení konfliktů podobného typu se šest kontinentálních států rozhodlo pro společnou integraci. Velká Británie naopak svou roli viděla uvnitř Commonwealthu a soustředila se na prohlubování vztahů s USA. Kromě atlanticismu dominoval v britské politice internacionalismus, kdy by vstup do organizace na kontinentně omezoval budování nových globálních vazeb a mezinárodní orientaci Británie. (Ludlow 2015: 25) S historickým vývojem také souvisí přesvědčení o schopnosti Britů vládnout si sami, v důsledku čehož dochází k napětí mezi supranacionálním vývojem ES, respektive EU, a britskou parlamentní suverenitou. Parlamentní suverenita je ve Velké Británii považována za symbol svobody a nezávislosti a jakékoliv její omezování je v rozporu s tradicemi. Ne náhodou tuto oblast kritizují britští euroskeptici dodnes. (Baker 2001: 277–278)

Kromě historicko-geografické zkušenosti se Británie liší od pevninské Evropy pojetím ekonomiky. Britské hospodářství stojí na zásadě *laissez-faire* a je založené na volném obchodu a minimálních zásazích státu do ekonomiky. Velká Británie spoléhala na nákup levných potravin na světových trzích a protekcionismus států Společenství byl pro Británii nemyslitelný.⁵ Společenství bylo viděno jako „klub bohatých“, který nesmyslně chránil své producenty. (Ludlow 2015: 24–25) Euroskeptici ve Velké Británii doposud poukazují, že protekcionalistický model, který je vnucován EU, ohrožuje britskou soutěživost na mezinárodních trzích. Volají po dokončení

---

⁵ Británie nakupovala zboží levně na světových trzích, díky čemuž mohla zajistit jeho nízkou cenu na domácím trhu. Vstup do Společenství pro ni znamenal zvýšení cen zemědělských produktů. Velká Británie již před vstupem kritizovala Společnou zemědělskou politiku, která byla viděna jako protekcionalistická a v přímém rozporu s jejich liberální tradicí *laissez-faire*. (Ludlow 2015: 24) Společná zemědělská politika patří do dnešní doby k palčivým tématům pro a Britové jsou jejími nejhlasitějšími kritiky.

jednotného trhu s minimálním dohledem, a zároveň odmítají vstup do Evropského měnového systému. (Baker et al. 2004: 110)

Důležitým specifikem oproti kontinentální Evropě je jiný typ volebního systému, stojícího na logice „*winner takes all*.“ Většinový jednokolový systém (FPTP) má za následek vytváření odstředivých sil uvnitř stranického systému. Konzervativci a labouristi se snaží v různých oblastech zastávat rozdílné názory, aby je voliči snadno rozlišili. Tím jak konzervativci zaujímalí k otázce Evropy stále odmítavější stanoviska, labouristi se posouvali více proevropským směrem. Zatímco Konzervativní strana se k otázce Evropy staví rezervovaně, Labouristická strana má daleko více pro-evropský postoj. FPTP systém navíc vede ke vzniku jednostranických vlád,⁶ kdy dochází k upozadění radikálních stran i názorů. Velké strany pak následují přání svých voličů a většinové názory společnosti. Je velmi běžné, že se uvnitř stran vytváří různé názorové frakce a je jen na předsedovi strany, jak se s nimi vyrovná. (Spiering 2014: 138–139)

Odlišná situace než na kontinentě panuje také v oblasti médií. I přesto, že celosvětově uznávaná média jako zpravodajská agentura *Reuters*,⁷ týdeník *The Economist* nebo deník *Financial Times* pocházejí z Velké Británie, většina obyvatel čte denní noviny,⁸ které jsou nějakým způsobem protievropské. Celé tři čtvrtiny čtenářů si kupují noviny, které se o EU vyjadřují negativně. K protievropským novinám patří ty nejprodávanější, ať už se jedná o seriózní deníky jako je *Times*, *Guardian* či *Daily Telegraph* nebo bulvární tisk *The Sun*. (Grant 2008: 3–4)

Velký rozdíl oproti zbytku Evropy můžeme vidět i v rozličném vnímání národní identity, která v kontrastu od té evropské byla utvářena nepřerušenu, 700 let trvající historií, na rozdíl od bouřlivého vývoje na kontinentě. Zajímavý pohled na tuto problematiku přináší britský historik Timothy Garton Ash. Autor se v jedné své stati zamýšlí nad otázkou, zda je Británie evropská. Odpověď na tuto otázku není dle jeho názoru jednoznačná a přiznává, že je velmi obtížné nalézt odpověď. Rozdíl, který dělá

---

⁶ To neplatilo po volbách 2010, kdy se nepovedlo sestavit Konzervativní straně jednobarevnou vládu a byla nucena utvořit koalici s Liberálními demokraty. Konzervativní strana musela v tomto období zmírnit svou protievropskou rétoriku, aby mohla bez problému spolupracovat s proevropsky orientovanými Liberálními demokraty. (Tournier-Sol 2015: 147–149)

⁷ Reuters, od roku 2008 celým názvem Thomson Reuters, je zpravodajská agentura, která byla založena v roce 1851 v Londýně německým imigrantem Paulem Juliusem Reuterem. Kromě toho, že Reuters poskytuje zpravodajské informace, tak prodává data finančním trhům, což představuje největší podíl zisku. (Britannica)

⁸ Jelikož v oblasti médií panuje v Británii obrovská konkurence a existuje jen málo předplatitelů, noviny jsou nuceny o čtenáře bojovat každodenně a snaží se přinášet ty největší senzace. Noviny s palčivými titulky, které navíc obsahují negativní sdělení, vedou k daleko většímu odbytu. (Spiering 2014: 139)

Británii oproti pevninské Evropě jinou, vidí v odlišném historickém vývoji Britů. Britská historická zkušenost vedla v utvoření pocitu výjimečnosti, která je u ostrovanů hluboce zakořeněná. (Ash 2001: 5–6) Británie se podle něj stala v posledních letech více evropskou, ale stále tíhne k USA. Sami Britové se necítí být Evropany, v čemž vidí zásadní problém a debatu uzavírá tvrzením, že Británie je evropská, ale nejen evropská. (Ash 2001: 12–13) Jeho stať velmi dobře popisuje rozpor, mezi národní identitou a tou evropskou, jež můžeme ve Velké Británii pozorovat. To ilustrují i výsledky eurobarometru z jara 2015. Na otázku: „*Vnímáte sami sebe pouze jako (národnost)?*“ tedy v britském případě: „*Vnímáte sami sebe pouze jako Brity?*“ odpovědělo 64 % respondentů „*ano*,“ což představuje nejvyšší číslo v rámci celé EU. Další otázka zněla: „*Vnímáte sami sebe jako Brity a zároveň Evropany?*“ Na tuto otázku odpovědělo kladně 31 % a došlo k poklesu o 2 procentní body oproti minulému průzkumu. Na dotaz: „*Vnímáte sami sebe jako Evropany a zároveň Brity?*“ Dle dotazníku se pouze 2 % respondentů cítí být současně Evropany a Brity. Poslední otázka byla: „*Vnímáte sami sebe pouze jako Evropany?*“ Jen 1 % Britů sebe, podle výsledků eurobarometru, vnímá jako Evropany. (Eurobarometr 83: 22) Výsledky eurobarometru nám indikují, že většina Britů necítí skupinové vědomí s evropskou identitou a dávají přednost té národní. Vysoká míra sounáležitosti s národní identitou souvisí s jednotlivými britskými specifiky. Rozdílný historický vývoj, geografická poloha, pojetí ekonomiky, institucionální uspořádání a euroskeptická média měly za následek vznik mýtu o britské výjimečnosti a jinakosti.

2 Konzervativní strana a evropská integrace

Konzervativní strana má v britském politickém systému dlouholetou tradici. V květnu 2015 zvítězili konzervativci ve volbách a vládnou bez nutnosti spoléhat se na koaličního partnera, jako tomu bylo v období po volbách 2010. Cílem druhé kapitoly je stručně nastínit vývoj názorů na evropskou integraci uvnitř Konzervativní strany a zjistit, k jaké došlo proměně názorů ve vztahu k evropskému projektu.

Kořeny Konzervativní strany můžeme spatřit již v 17. století, kdy vznikla strana toryů (*Tory party*) podporující krále. Tato strana se v roce 1832 po přijetí zákona o volební reformě přeměnila na Konzervativní stranu, reprezentující aristokracii. (Dvořáková et al. 2008: 139) Konzervativci se pod vedením Benjamin Disraeliho⁹ transformovali v 18. století na klasickou catch-all stranu oslovující celý národ, kterou nově začala podporovat i střední a pracující třída. (Vail 2015: 107–108) Konzervativní strana patří k nejsilnějším stranám na britské politické scéně společně s labouristy. Po druhé světové válce docházelo k alternaci u moci právě mezi těmito dvěma stranami, které se mimo jiné musely vyrovnat s otázkou evropské integrace.

Po druhé světové válce se země západní Evropy rozhodly pro společnou integraci některých politik, což mělo vliv i na Velkou Británii. Ta v prvotních fázích integrace odmítala jakékoliv zapojení se do vznikajícího nadnárodního tělesa. K otázce evropské integrace musela zaujmout postoj i Konzervativní strana, který se od roku 1945 měnil a vyvíjel. Od podpory evropské integrace jako takové, k podpoře samotného členství Velké Británie ve Společenství, až k nynějšímu stavu, kdy předseda Konzervativní strany D. Cameron přislíbil vypsání referenda o setrvání Británie v EU.

2.1 „Jsme s Evropou, ale nepatříme k ní“¹⁰ (1945–1961)

Velká Británie vyšla z druhé světové války jako vítězná velmoc, která pomohla osvobodit Evropu od nacistického Německa. Po válce Britové vnímali kontinentální

---

⁹ B. Disraeli je zakladatelem tzv. *One-nation conservatism*, jenž vidí společnost jako organický celek, který se neustále vyvíjí. Cílem bylo rozšířit konzervatismus na základě sociálních reforem i mezi jiné třídy. One-nation conservatism přetrvával uvnitř Konzervativní strany až do nástupu M. Thatcherové, která přišla s tzv. *New right*, reprezentující neoliberalní ekonomický program (tržní ekonomika, volná ekonomika a omezení role státu v ekonomice). Po vítězství labouristů ve volbách 1997 si Konzervativní strana začíná uvědomovat, že s *New right* se jí nepodaří vyhrát volby a distancovala se od politiky M. Thatcherové. (Vail 2015: 109)

¹⁰ „*Jsme s Evropou, ale nepatříme k ní*“ je heslo, které pronesl Winston Churchill a vystihuje jeho postoj vůči evropskému sjednocování. W. Churchill souhlasil s integrací na kontinentně, ale odmítal zapojení Velké Británie do tohoto projektu. (Churchill citován in Bismarck 2012)

Evropu s ostražitostí, jako zdroj války, nepořádku a nedemokratických režimů. Británie si nesla z války odlišný pocit než státy na pevnině, jelikož nezakusila pocit poražení, okupace a invaze. Sama sebe vnímala jako supervelmoc, nejen protože byla jednou ze tří vítězných zemí (spolu s USA a SSSR), ale také díky svým zaoceánským vazbám a koloniím. I přes to, že Velká Británie zvítězila, utrpěla obrovské škody na životech svých obyvatel, ale i v ekonomické rovině. Země si na poválečnou obnovu musela půjčit finanční prostředky od USA a fakticky se na nich stala finančně závislou. Znovuobnovení Velké Británie se lišilo od způsobu obnovy zemí na kontinentě. Británie měla výhodu spočívající v koloniích či pozici Londýna jako finančního centra a pevninská Evropa pro ni nepředstavovala možný zdroj pro obnovu. Naopak země na kontinentu do určité míry musely spoléhat jedna na druhou a společná integrace se jevila jako jeden z možných způsobů, jak se vypořádat se situací vzniklou po válce. (Gowland et al. 2010: 18–20) Druhá světová válka zanechala v Britech smíšené pocity a vedla k vytvoření mýtu o britské výjimečnosti, který ovlivnil její vztah ke zbytku Evropy na celá desetiletí.

V roce 1945 se ve Velké Británii konaly volby do dolní sněmovny znamenající pro všechny šok. Konzervativci, kteří byli v době války vládnoucí stranou a dovedli zemi k vítězství, volby prohráli. Z vítězství se ve volbách radovali labouristé a v čele země stál v letech 1945–1951 Clement Attlee. (Bale 2012: 14) Strana labouristů nesla v tomto období hlavní zodpovědnost za utváření zahraniční politiky, a tudíž i za politiku vůči Evropě.

Labouristická strana se k myšlence evropské integrace stavěla v tomto období daleko více rezervovaně než konzervativci. Hlavním cílem jejich politiky bylo obnovení Velké Británie na pozici globální velmoci, která měla fungovat dle Bevinových¹¹ představ jako tzv. „*Third Force*,“ a prohloubení spolupráce s USA. Vláda odmítala jakoukoliv ekonomickou či politickou integraci, jež by znamenala narušení britské suverenity a naopak podporovala pomalou mezivládní spolupráci. (Kirby 2000: 402–403) Za vlády labouristů byla v dubnu 1948 podepsána smlouva zakládající *Organizaci pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC)* fungující na mezivládní platformě, což fakticky znamenalo omezení možností jejího fungování. Téhož roku byl podepsán *Bruselský pakt* (Velkou Británií, Francií a zeměmi Beneluxu) o vojenské spolupráci mezi signatářskými zeměmi. (Forster 2002: 11; Milward 1984: 178–179) V roce 1950

---

¹¹ Ernest Bevin byl mezi lety 1945–1951 ministrem zahraničních věcí v labouristické vládě.

se začal rýsovat Schumannův plán s prvky federalismu o budoucím partnerství zemí západní Evropy v oblasti uhlí a oceli. Labouristickou vládu překvapila supranacionální dimenze plánu pro Evropu a také to, že tento návrh nebyl více projednáván s Velkou Británií. Po dlouhých debatách v britském parlamentu se 2. června 1950 rozhodlo, že se Velká Británie nebude na plánu podílet. (Gerbet 2004: 87; Gifford 2008: 29–30) Toto rozhodnutí znamenalo vyloučení Velké Británie z rozhovorů o vytvoření *Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO)*.

Konzervativní strana, jako druhá nejsilnější strana v zemi, zaujímala k problematice evropské integrace odlišný postoj. Ten byl prezentován především osobou předsedy strany Winstonem Churchillem.

Názory W. Churchilla nemůžeme s určitostí zařadit do proevropského spektra, ovšem ani do toho protievropského. Odborníci W. Churchilla často označují za politika odmítajícího možnost britského zapojení se do integrace,¹² na druhé straně je Evropskou unií zařazován mezi jednoho z otců její myšlenky. W. Churchill během druhé světové války podporoval nápad na užší spolupráci mezi Velkou Británií a Francií a schvaloval ideu nějakého druhu evropské integrace, která by pomohla předcházet konfliktům v Evropě. (Danzig 2013) Je důležité zdůraznit, že za tímto návrhem nebyla Churchillova snaha o britskou integraci, ale čistě pragmatický postoj. W. Churchill chránil britské zájmy a navrženou kooperaci mezi zeměmi chtěl předejít případné kapitulaci Francie. (Gerbet 2004: 34; Parry 2010) Po válce se již o zapojení Británie v evropském projektu nezmiňoval, ale vyzýval ke sjednocení států pevninské Evropy. Tuto ideu později konkretizoval během své řeči na Univerzitě v Curychu, kdy vyzýval ve vytvoření *Spojených států Evropských*, díky nimž se zabrání rozporům. „*Musíme vytvořit Spojené státy Evropské,*“ prohlásil. (Churchill 1946: 2) Ve stejném duchu se nesly i jeho další projevy z následujících let. V žádném z nich ale W. Churchill nezmínil míru, do jaké by se měla Velká Británie do projektu zapojit, a vedoucí úlohu v těchto uskupeních přiřazoval Francii s Německem. Suverenita Británie nesměla být narušena stejně jako její vztahy s Commonwealthem a USA. Zemi viděl propojenou se sjednocenou Evropou, ale neměla být její součástí. To ostatně potvrdil i ve své řeči v roce 1948 o třech kruzích, kdy jednotlivé kruhy představovaly Commonwealth, USA a Evropu. Kruhy byly vzájemně propojené, Británie se nacházela v jejich středu a

---

¹² Nigel Farage, lídr britské strany UKIP, zdůraznil Churchillovu opozici vůči Evropskému společenství a jeho závazek pro britskou nezávislost k jakémukoliv nadnárodnímu tělesu. (Danzig 2013)

největší prioritou pro ni představoval Commonwealth. (Davis 2013, 48; Gifford 2008: 28) Takovéto vidění světa se před volbami v roce 1951 stalo dominantní uvnitř Konzervativní strany. Konzervativci neodmítali participaci na evropském projektu, ale mohlo k ní dojít pouze v rámci širšího Atlantického společenství, kde bude zachována britská nezávislost.

Konzervativní strana kritizovala způsob vedení rozhovorů o účasti státu na Schumannově plánu, hlavně neúčast vlády na jednáních předcházející vzniku ESUO. Nicméně i Konzervativní strana odmítala zapojení se do tohoto typu projektu, který nebyl v souladu se závazky, které měla Velká Británie mimo Evropu. (Jones 2007: 130) V říjnu roku 1951 se konaly volby do parlamentu, které ovlivnily názor konzervativců na Schumannův plán, jelikož věděli, že v případě jeho podpory by se je Labouristická strana pokusila vykreslit jako stranu, která obětuje státní suverenitu. (Gowland et al. 2010: 33–34) Rezervovaný postoj a zmírnění pro-evropského tónu strany znamenalo jistou taktiku k poražení labouristů a vítězství ve volbách

Volby vyhrála Konzervativní strana a W. Churchill se vrátil zpět na post britského ministerského předsedy. Na začátku 50. let můžeme pozorovat jistý posun v Churchillově nahlížení na Evropu, kdy již jasně deklaroval, že účast Británie na projektu, ve kterém by byla narušena její suverenita, je nemyslitelný. Velká Británie v tomto období iniciovala rozšíření Bruselské smlouvy o Itálii a Německo a její transformaci na *Západoevropskou unii*, poté co zkrachoval projekt na vytvoření *Evropského obranného společenství*¹³ (EOS). (Crowson 2007: 23–24; Gifford 2008: 34–35) Konzervativní vláda si uvědomovala, že cílem zemí západní Evropy je nadnárodní spolupráce, ale oproti labouristům se účastnila jednání a prosazovala myšlenku mezivládní spolupráce, což se v případě vzniku Západoevropské unie ukázalo jako dobrá taktika, která byla postavena na mezivládní spolupráci států.

V polovině 50. let se uvnitř Konzervativní strany objevují dvě křídla zastávající rozdílná stanoviska - jedno proevropské a druhé protievropské. Protievropské křídlo bylo reprezentováno postavou Anthony Edena, který zastával post ministra zahraničí v Churchillově vládě a později se sám stal premiérem. A. Eden byl velmi zarytý odpůrce předávání britské suverenity do cizích rukou a budoucnost země pro něj byla

---

¹³ Vznik *Evropského obranného společenství* (EOS) ztroskotal na odmítnutí Velké Británie účastnit se tohoto projektu, v důsledku čehož francouzský parlament neratifikoval zakládající smlouvu. Velká Británie chtěla být pouze pozorovatelem a účast v EOS pro ni byla neakceptovatelná.

spjata se zaoceánskými vazbami. V době jeho vlády již na kontinentu probíhaly rozhovory o další spolupráci v oblasti hospodářství a atomové energie. Na konferenci v Messině v roce 1955 neměla britská vláda žádné zastoupení a téhož roku se rozhodli nepokračovat v jednání v rámci Spaakovy komise. Velká Británie se domnívala, že po neúspěchu EOS nebude úspěšný ani tento projekt. (Crowson 2007: 26; Gowland et al. 2010: 36–37) Nadále převládala zahraniční politika založená na třech vzájemně propojených kruzích.

Suezská krize¹⁴ v roce 1956 znamenala zásadní obrat v britské zahraniční politice, kdy Británii opustil dosud největší politický partner - USA. Velká Británie a USA mezi sebou měly tzv. *special relationship*, vybudovaný díky jejich společné historii, kultuře a jazyku. Tyto dvě země kooperovaly v oblasti politických, ekonomických a vojensko-bezpečnostních zájmů, nicméně Suezská krize speciální vztahy narušila a vedla k přehodnocení postoje Británie k Evropě. (Holub 2014)

Po abdikaci A. Edena v roce 1957 se novým premiérem stává proevropsky smýšlející Harold Macmillan, který zastával daleko smířlivější postoj k Evropě. (Seldon, Ball 2011: 59) Konzervativní strana si pod jeho vedením uvědomila, že dny britské světové nadvlády jsou u konce. Edward Heath prohlásil: „(...) *naše budoucnost je na kontinentu a ne na dalekých územích* (...)“ (Heath citován in Gifford 2008: 39) H. Macmillan, ještě jako ministr financí v Edenově kabinetu navrhl vytvoření *Evropské průmyslové zóny volného obchodu*¹⁵ (FTA), která byla nejprve konzervativci odmítnuta, ale po Suezské krizi se opět vrací na stůl a plán předložili na jednání OEEC. Projekt na založení FTA nebyl pro státy ESUO atraktivní a byl smeten ze stolu po vetu nového francouzského prezidenta Charlese de Gaulla. Británie se nechtěla myšlenky vytvoření zóny volného obchodu vzdát, a tak se dohodla spolu s dalšími šesti zeměmi¹⁶ na vzniku

---

¹⁴ Suezská krize vypukla v roce 1956 v důsledku znárodnění Suezského průplavu Egyptem. Velká část akcií patřila britským a francouzským společnostem. Po tajné dohodě mezi Francií, Velkou Británií a Izraelem, začal Izrael invazi do Pásmu Gazy. Velká Británie a Francie zahájili bombardování egyptských letišť. USA tento útok nepodporovaly a muselo dojít ke stažení francouzských a britských jednotek. (Nálevka 2000: 81–82) Pro Británii znamenal postoj USA velkou ránu. Její největší spojenec se postavil proti jejímu postupu. Suezská krize byla jednou z příčin vedoucí k přehodnocení vztahů s Evropou.

¹⁵ FTA měla zahrnovat i Commonwealth a měla chránit britské zemědělství. Pro Velkou Británii to znamenalo, že by nadále mohla nakupovat levné potraviny z Commonwealthu a zároveň využívat výhod volného obchodu.

¹⁶ Základající členové byly Rakousko, Dánsko, Norsko, Portugalsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie.

*Evropského sdružení volného obchodu*¹⁷ (EFTA). EFTA bylo založeno na principu zóny volného obchodu s průmyslovými výrobky, nezavádělo žádné vnější společné bariéry a zachovávalo hospodářskou politiku jednotlivých členských zemí. (Hnát 2010: 19–20) Důležitý prvek pro Velkou Británii představoval fakt, že se nejednalo o celní unii a tudíž si mohla nastavovat cla vůči třetím zemím sama podle vlastního uvážení. Díky tomu směla nakupovat levné potraviny ze zemí Commonwealthu, což by v případě přistoupení do EHS nebylo možné. (Gerbet 2004: 149–150) EFTA však nepřineslo zemím kýžený úspěch jako v případě EHS. V této době se objevují ekonomické a politické důvody pro britské členství ve Společenství, ať už se jedná o špatnou ekonomickou situaci, postupný úpadek Commonwealthu, nebo nenaplnění očekávání od EFTA.

Možnost členství ve Společenství se dostala na pořad dne na konci 50. let. Konzervativci v zapojení se do Společenství viděli způsob, jak obnovit globální autoritu Velké Británie a posílit její ekonomiku. Připojení se ke Společenství se stalo klíčem k zachování strategických vztahů s USA, které zdůraznily, že speciální vztahy mezi zeměmi jsou závislé na zapojení Británie do Společenství. Pro H. Macmillana se účast ve Společenství stala hlavním bodem jeho politiky, došlo k personálním změnám ve vládě a na ministerské posty byli dosazeni podobně smýšlející ministři. Premiér zdůrazňoval nutnost připojení Velké Británie k tomuto projektu. (Garnett, Hickson 2009: 16–17; Gifford 2008: 42–43) Dne 31. července 1961 oznámila Dolní sněmovna záměr podat žádost o přistoupení ke Společenství. (Bale 2012: 71) H. Macmillan prohlásil: „(...) *naše místo leží v čele hnutí za větší jednotu celého svobodného světa, který můžeme vést lépe zevnitř než zvenčí.*“ (Macmillan 1961) Velké Británii trvalo deset let, než se rozhodla přidat se ke Společenství, což můžeme vnímat jako vyústění politického a ekonomického úpadku, který zemi po Suezské krizi sužoval.

Konzervativní strana zastávala mezi léty 1945–1961 daleko smířlivější stanovisko vůči integraci, než tomu bylo u Labouristické strany. V tomto období existovala v rámci labouristů celá řada oponentů vůči evropské integraci jako C. Attlee či E. Bevin a některé frakce¹⁸ uvnitř strany se vymezovaly velmi hlasitě proti integraci.

---

¹⁷ Smlouva o EFTA vstoupila v platnost v roce 1960. Hlavním cílem EFTA bylo vytvoření zóny volného obchodu na principu mezivládní spolupráce s průmyslovými výrobky (zemědělské výrobky nebyly zahrnuty). (Jones 2007: 14)

¹⁸ Jednalo se o skupiny umístěné na levém spektru uvnitř strany jako *Keep Left, Victory for Socialism, Tribune Group* atd.

Naopak v Konzervativní straně v této době žádné takové skupiny nevznikaly a objevovala se spíše jen individuální kritika některých poslanců. (Forster 2002: 14)

2.2 Směrem ke členství v Evropském společenství (1961–1975)

Velká Británie podala první žádost o přistoupení ke Společenství v roce 1961, v době kdy vládla Konzervativní strana v čele s H. Macmillanem. Přihláška znamenala definitivní obrat od odmítání zapojení se do evropského integračního procesu. Konzervativci změnili svůj pohled na věc a jejich hlavním zahraničně politickým cílem se stalo přistoupení ke Společenství. Mezi roky 1961 až 1975 zastávali post předsedy strany pro-evropsky smýšlející politici a stejně tak samotná strana byla naladěná pro hlubší participaci na evropském projektu.

Dle analýz, které si Konzervativní strana nechala vypracovat před podáním přihlášky, představovalo přidání se ke Společenství nejlepší zájem Velké Británie. V důsledku kombinace různých faktorů, jako byl ekonomický pokles Británie, úpadek Commonwealthu a postoj samotného H. Macmillana, se vláda rozhodla podat přihlášku k zapojení se do Společenství. (The Economist 17. 10. 2015) Po podání přihlášky začaly rozhovory o podmínkách členství, které trvaly od října 1961 do ledna 1963. Mezi nejvíce projednávaná témata patřil bezesporu Commonwealth. H. Macmillan ignoroval politickou rovinu projektu a otázka supranacionality pro něj nebyla tak důležitá. V tom hrál určitou roli Ch. de Gaulle, díky kterému došlo k omezení nadnárodní dimenze Společenství. De Gaulle si však nepřál účast Velké Británie ve Společenství, o čemž byl Macmillan několikrát informován. Domníval se však, že jakmile se začne vyjednávat o konkrétních podmínkách členství, de Gaulle Británii neodmítne. Ch. de Gaulle deklaroval, že Velká Británie není na připojení se ke Společenství připravena, vadily mu její vztahy s Commonwealthem a potažmo speciální vztahy s USA, což mělo za následek, že britskou žádost v roce 1963 vetoval. (Bache, Jordan 2006: 6; Bale 2012: 71; Gerbert 2004: 192; Gowland 2010: 61–63)

Veto Ch. de Gaulla nebylo příliš překvapující, nicméně v Konzervativní straně zanechalo hořkou pachut'. V roce 1964 se konaly volby a frustrace z otázky členství je vidět i ve volebním programu, kdy strana prohlásila: „*Vstup do EHS není na pořadu dne za nynějších podmínek a otázka nových vyjednávání není v současné době přípustná.*“ (Conservative manifesto 1964) Volby vyhrávají labouristé a ministerským předsedou se

stává Harold Wilson, který k překvapení všech podává novou přihlášku¹⁹ v roce 1967 a Konzervativní strana tento krok podporuje. Podobně jako v roce 1963 je však vetována ze strany Ch. de Gaulla. (Jones 2007: 15)

Konzervativní strana zůstala v 60. letech nadále pro-evropsky laděná. Poté, co deklarovali podporu pro vstup Velké Británie do Společenství, byla strana v otázce připojení víceméně jednotná a existovala pouze menšina členů, jež si členství nepřála. (Bale 2012: 83) Navzdory ne příliš vřelému vyjádření se k integraci ve volebním programu z roku 1964 zůstaly cíle Konzervativní strany stejné a přistoupení ke Společenství bylo v jejím zájmu. V roce 1965 se do čela dostává další pro-evropsky laděný lídr Edward Heath,²⁰ apelující na stranické konferenci téhož roku na to, že Británie musí dělat takovou politiku, která jí zajistí vstup do Společenství. Strana navrhla podporující režim pro britské farmáře, k pomoci vyrovnat se se situací po vstupu do Společenství. (Bale 2012: 124)

I přesto, že konzervativci byli v otázce Evropy téměř jednotní, v 60. letech se objevují první organizace v rámci strany, které se vyjadřují kriticky ke vstupu do Společenství. Mezi tyto organizace patří *The Anti-Common Market League (ACML)* a *Keep Britain Out*, ale ani jedna neměla zásadní vliv a po vetu Ch. de Gaulla ztrácejí na významu. Uvnitř Konzervativní strany nebyla opozice tak výrazná jako u labouristů a lídři strany se s ní dokázali vypořádat. (Baker et al. 2004: 97)

V roce 1970 se konzervativci vracejí zpátky na Downing Street v čele s premiérem E. Heathem, který se k moci dostává v době, kdy členské země nahlížejí pozitivně na možnost britského členství a v čele Francie již nestojí Ch. de Gaulle. Sám E. Heath byl velmi proevropsky laděný a říkal, že navazuje na H. Macmillana. (Bache, Jordan 2006: 6; Gifford 2008: 54–55) Pár dní po volbách se začal vyjednávat vstup do Evropského společenství a E. Heath vyloučil z vlády protievropsky naladěné politiky (například Enocha Powela). Kabinet se v otázkách přistoupení ukázal být koherentní. (Forster 2002: 34) Hlavní rozhodnutí padlo 28. října 1971, kdy parlament hlasoval o otázce vstupu do ES. Podmínky členství se začaly vyjednávat již v roce 1970 a vláda

---

¹⁹ Labouristé pod vedením H. Wilsona požádali o vstup do Společenství v roce 1967. Ohlášení snahy vstoupit do Společenství bylo překvapující, jelikož H. Wilson byl původně proti členství. Není zcela jasné, co vedlo H. Wilsona ke změně názorů a také to, proč přihlášku podal v době, kdy byl de Gaulle stále u moci. Často diskutované jsou ekonomické důvody, ale někteří odborníci v tom spatřují taktiku, jak sebrat konzervativcům jejich případné volební téma. (Gowland et al. 2010: 69–70)

²⁰ E. Heath vystřídal na postu předsedy strany Aleca Douglas-Homa, který stranu vedl mezi roky 1963–1965.

nemusela znovu podávat přihlášku, jelikož žádost z roku 1967 nebyla stažena. Hlasování v roce 1971 předcházela několikadenní debata, kterou ukončil E. Heath slovy směrem k ES: „(...) je to příležitost, jak se rozvíjet ekonomicky a politicky, zajišťuje bezpečnost, zajišťuje pro všechny své lidi vyšší prosperitu.“ (Heath citován in Ludlow 2015: 31) Hlasování v parlamentu dopadlo 356 ku 244 ve prospěch vstupu do ES, nicméně 39 konzervativců hlasovalo proti vstupu (naopak 69 labouristů hlasovalo pro vstup). (Ludlow 2015: 32) Na základě tohoto hlasování došlo k oficiálnímu rozhodnutí přistoupit k ES. Máme možnost taktéž vidět jakousi roztržičnost názorů směrem k evropskému projektu u obou hlavních stran, která byla patrná na počátku 70. let.

V tomto období je možné v Konzervativní straně pozorovat růst protievropských názorů. Anti-marketeers nabývali na významu a tvořili cca 10 % členů. Hlavním kritikem uvnitř strany byl E. Powel,²¹ který vystupoval proti předávání britské suverenity, a dokonce nabádal voliče před volbami v roce 1974, aby volili labouristy. Znovu se objevují skupiny uvnitř strany vystupující proti ES, jako *ACML*, ale vznikají i nové, například *The 1970 Group*. (Baker et al. 2004: 97; Forster 2002: 35–40; Crowson 2007: 34) Navzdory snahám anti-marketeers se Velká Británie připojila k ES 1. ledna 1973. Podmínky členství byly předem vyjednány a ostatní členské země je považovaly za neměnné. Pouze Britové si mysleli, že se jedná o provizorní řešení, které mělo být později znovu projednáno.²² Labouristi ihned využili situace a ve svém volebním programu z roku 1974 deklarovali, že hodlají znovu vyjednat podmínky vstupu. (Labour party manifesto 1974) Výstup jednání s evropskými partnery měl být následně schválen v referendu o setrvání Británie v ES. H. Wilson použil otázku evropské integrace k mobilizaci labouristů a jejich opětovnému sjednocení, jelikož se potýkali s vnitřními spory. Špatná ekonomická situace země přispěla k vítězství labouristů ve volbách v roce 1974 a předsedou Velké Británie se opět stává H. Wilson. (Loth 2015: 199–200)

---

²¹ E. Powel v roce 1974 opustil Konzervativní stranu. Evropské společenství pro něj znamenalo hrozbu pro stát. E. Powel položil základy tzv. *New Right* a jeho názory se podobají těm M. Thatcherové. Jsou to hlavně názory na ekonomickou politiku a nutnost silného státu. (Gifford 2008: 38; Jones 2007: 130)

²² Ne všechny oblasti byly v před-vstupních rozhovorech důkladně vyřešeny. Mezi sporná místa patřila bezesporu výše členského příspěvku. V 70. letech šlo až 90 % financí z rozpočtu ES na zemědělskou politiku. Problémem bylo, že Velká Británie nebyla zemědělským státem a oblast zemědělství později vytrvale kritizovala M. Thatcherová. (Gowland et al. 2012: 24)

Jak H. Wilson slíbil před volbami, ihned po zvolení začal znovu projednávat okolnosti členství.²³ Konzervativní strana podporovala toto rozhodnutí, ale kritizovala výsledek vyjednávání, jelikož nedošlo k zásadním změnám a jednalo se, podle vyjádření německého kancléře Helmuta Schmidta, pouze o kosmetické úpravy. (Gerbet 2004: 241; Gifford 2008: 61; Loth 2015: 201) Vše bylo dojednáno na konferenci v Dublinu. Britský parlament hlasoval v dubnu 1975 o tom, zda má přijmout nové podmínky, a hlasování dopadlo 398 ku 172 hlasům ve prospěch jejich přijetí. Znovu se potvrdil rozkol u labouristů, jelikož 145 poslanců hlasovalo proti, zatímco 137 pro návrh, který strana sama vyjednala. Naopak u Konzervativní strany můžeme vidět jisté sjednocení oproti hlasování v roce 1971, jelikož pouze osm poslanců hlasovalo proti přijetí podmínek. (Forster 2002: 57). V polovině 70. let se Konzervativní strana znovu v otázce evropské integrace sjednotila a podporovala setrvání v ES, stejně tak jak její nová předsedkyně M. Thatcherová.

Referendum o setrvání Británie v ES se konalo v červnu 1975 a anti-marketeers v něm utrpěli drtivou porážku, kdy se téměř dvě třetiny voličů vyjádřily pro setrvání v ES a volební účast dosáhla 64, 5%. (Miller 2015: 25) Referendum sice zpečetilo setrvání Velké Británie v ES, ale otevřelo celou řadu otázek, které měly být řešeny v následujících letech, jako výše britského příspěvku, zemědělská politika aj. a potvrdilo komplikovaný vztah mezi Velkou Británií a ES.

2.3 Thatcheristický euroskepticismus

Margaret Thatcherová patří bezesporu k nejvýraznějším osobnostem Konzervativní strany po druhé světové válce. Do čela strany se dostává v roce 1975 a o čtyři roky později, v roce 1979, je zvolena předsedkyní vlády Velké Británie.

Za vlády M. Thatcherové se Konzervativní strana proměnila ze „strany Evropy“ na stranu, která se k otázce evropské integrace začala stavět rezervovaně a odmítala myšlenku hlubší integrace. Období vlády M. Thatcherové lze rozdělit do dvou fází. První fáze, končící po projevu v Bruggách, může být charakterizována pragmatickým přístupem M. Thatcherové k ES. Ve druhé etapě její vlády, začínající v roce 1988 a končící její rezignací koncem roku 1990, můžeme pozorovat jistou změnu postoje a jasné definování jejího pohledu na Evropu. Řeč v Bruggách znamenala odvrát

---

²³ V letech 1970–1974 došlo uvnitř labouristů k výraznému rozkolu kvůli otázce ES. Referendum viděl H. Wilson jako možnost jak sjednotit stranu. (Watt 2015)

od pragmatické pozice vůči ES, k té ideologické. Na začátku M. Thatcherová viděla ES jako příležitost pro Británii, na konci pak jako hrozbu.

Pro politické názory M. Thatcherové a způsob její vlády je někdy užíván termín *thatcherismus*. *Thatcherismus* vychází z ideje tzv. *New Right*, která obsahuje jak konzervativní, tak liberální větev. Je syntézou obou těchto větví, kdy mezi klíčové body patří volná ekonomika a silný stát, tedy kombinace tradičního liberálního a konzervativního přístupu. V ekonomické oblasti dochází ke zmenšení vlivu státu, naopak v oblasti domácí a zahraniční politiky k jeho zvětšení. (Petřík 2010) Právě v ES viděla M. Thatcherová možnost jak své vize a cíle naplnit.

Pragmatická M. Thatcherová podporovala vznik ES a v zapojení Velké Británie do evropské integrace viděla příležitost. Podpořila vstup Británie do ES a pozitivně se vyjádřila i k setrvání v něm při referendu v roce 1975, kdy stála na straně podporující zachování členství. Její postoj byl především ekonomicky motivovaný, což potvrzuje i ve své knize: „(...) *nejdůležitějším důvodem pro vstup do EHS byl přístup na evropské trhy.*“ (Thatcherová 2003: 317) Premiérce se podařilo rozpoznat výhody pro Velkou Británii, které pramenily ze členství v ES, ale zároveň se snažila bránit britské národní zájmy.

Po vítězných volbách v roce 1979 stál před M. Thatcherovou nelehký úkol, a to vyjednat výši rabatu pro Velkou Británii, jelikož i přes ekonomický úpadek patřila spolu s Německem k největším přispěvatelům do rozpočtu. Evropští partneři si mysleli, že po nástupu M. Thatcherové do čela Velké Británie dojde ke zlepšení vztahů mezi Británií a ES, protože Konzervativní strana byla oproti labouristům vnímána jako proevropská. Tento předpoklad se ukázal jako mylný, jelikož premiérčin názor na Evropu se lišil od předchozího Konzervativního premiéra E. Heatha a vůči projektu evropské integrace byla přinejmenším podezřivá. Debatu o výši příspěvku se podařilo vyřešit až po pěti letech jednání na summitu ve Fontainebleau v roce 1984, kdy vyjednala, že 66 % britského příspěvku se vrátí zpět Británii ve formě rabatu.²⁴ (Gerbet 2004: 299; Gowland et al. 2012: 98; Sam-Sang: 2007: 137–138) M. Thatcherové

---

²⁴ Jedná se o výsledek kompromisu mezi členskými zeměmi. M. Thatcherová v této otázce nejdříve odmítala jakýkoli kompromis, ale francouzský prezident François Mitterand začal hovořit o dvourychlostní Evropě, v případě, že nebude nalezena dohoda. M. Thatcherová se začala obávat ztráty vlivu Velké Británie v ES a toho, že by se Británie mohla dostat do marginální pozice. To přispělo k tomu, že se M. Thatcherová nakonec rozhodla urychlit jednání o britském příspěvku. (Gowland et al. 2012: 95–96, Sam-Sang 137–138)

se podařilo to, co před ní H. Wilson neodkázal, před volbami 1984 měla další trumf²⁵ v rukách a navíc posílila svou pozici uvnitř Konzervativní strany.

Po vyjednání výše rabatu se otevřela cesta k vytvoření jednotného trhu, který považovala M. Thatcherovou za prioritní a měl podpořit vnitroeurospký obchod. Jednotný trh zapadal do jejího ideologického přesvědčení, jelikož napomáhal k internacionalizaci britského trhu a navíc měl omezit politickou integraci. V této době se do čela Evropské komise dostává profederální politik Jacques Delors.²⁶ Ten v jednotném trhu viděl startovací bod pro hlubší integraci, kdy na základě spill-overu dojde k následné integraci v dalších oblastech. (Crowson 2007: 45; Gifford 2008: 95; Wall 2008: 48) Smlouva o jednotném evropském trhu byla podepsána v roce 1986, ovšem jak se později ukázalo, podepsání *Jednotného evropského aktu (JEA)* nepřineslo cíle, které si představovala Konzervativní strana, ale spíše je ohrozilo. (Wall 2008:74) Více než přání M. Thatcherové o internacionalizaci britského trhu se naplnila její noční můra a představa J. Delorse, že díky jednotnému trhu dojde k prohloubení evropské integrace.

Konzervativní strana byla v otázce evropské integrace na začátku 80. let jednotná. Tomu napomohla sama M. Thatcherová, které se podařilo stranu sjednotit v otázce britského příspěvku ES, jelikož boj za jeho získání dokázala prodat jako obranu národních zájmů a navíc sama dokázala všechny kritiky přehlušit. To potvrzuje i hlasování o JEA, kdy proti hlasovalo pouze deset poslanců Konzervativní strany a dalších dvanáct se zdrželo hlasování. (Baker et al. 2004: 98) I přesto, že žádná větší opozice proti ES neexistovala, lze ve straně nalézt několik skupin považujících integraci za hrozbu pro Británii. První z nich tvořila skupina tzv. *fundamentalistických skeptiků*, kteří se stavěli odmítavě vůči samotnému ES a v členství viděli nebezpečí v podobě ohrožení britské suverenity.²⁷ Druhou skupinu tvoří tzv. *pragmatictí skeptici* nejdříve podporující ES, ale později se proti němu vymezovali, jelikož nebyla naplněna jejich

---

²⁵ Její pozice byla v této době silná nejen v důsledku vyjednání rabatu, ale především díky vítězství Velké Británie ve válce o Falklandy či oživení britské ekonomiky.

²⁶ J. Delors byl zvolen předsedou komise v roce 1985. Byl to opak M. Thatcherové, jelikož budoucnost Evropy pro něj představovala federace, což se naprosto lišilo od pohledu M. Thatcherové. (Gowland et al. 2012: 110)

²⁷ Do této skupiny může být zařazen E. Povel. I když měla M. Thatcherová podobné názory jako E. Povel, můžeme najít rozdíly. M. Thatcherová viděla v jednotném trhu příležitost pro Velkou Británii a předpokládala, že nepovede k hlubší integraci. E. Povel i v něm viděl nebezpečí a možné ohrožení suverenity a později mu sama M. Thatcherová dala za pravdu: „*Ve zpětném pohledu se tvrzení Enocha Powela z oněch let potvrdilo, že vstup na společný trh není v podstatě žádnou ekonomickou záležitostí, ale nepřijatelnou ztrátou suverenity, ukázalo jako pravdivé.*“ (Thatcherová 2003: 316)

očekávání. K této skupině můžeme zařadit i samotnou M. Thatcherovou prosazující jednotný trh, který ovšem nenaplnil její očekávání, a do jisté míry podcenila jeho budoucí potenciál a nerozpoznala, že se jedná o první krok k hlubší integraci. Kromě dvou větších skupin existovalo ve straně asi 5²⁸ menších útvarů, tvořených individuálními poslanci. Tyto skupiny nepředstavovaly žádnou hrozbu pro M. Thatcherovou a její plán na vznik jednotného trhu, jelikož nedokázaly spolupracovat a postrádaly jednotu. (Forster 2002: 70–71) Skupinám euroskeptiků uvnitř Konzervativní strany se naskytl jedinečná příležitost, jak se veřejně postavit proti JEA při hlasování o jeho přijetí v parlamentu. Bohužel nekoordinovanost uskupení, umocněná tím, že někteří skeptici podporovali myšlenku jednotného trhu, vedlo k jejich neúspěchu a JEA byl schválen britským parlamentem.

Definitivní obrat od pragmatického postoje M. Thatcherové následoval po projevu v Bruggách v září 1988, po kterém můžeme pozorovat odklon od věčné politiky vůči ES. Dle Usherwooda dochází na konci 80. let k vzepětí nové vlny opozice uvnitř Konzervativní strany vůči evropské integraci. (Usherwood 2002: 225) Baker et al. dodávají: „*Ke konci 80. let sílil euroskepticismus uvnitř Konzervativní strany tak, že se během desetiletí stal určující charakteristikou pro Konzervativní stranu a zakotvil uvnitř její politiky.*“ (Baker et al. 2004: 98)

Obrat M. Thatcherové od ES pramenil z rozčarování nad jednotným trhem nenaplnující její očekávání. Jak sama později podotkla: „*Na jednu stranu možná jednotný trh spolu s dalšími nezávislými globálními faktory přispěl ke zvýšení konkurence a otevření trhů. Na druhou stranu však proces harmonizace v mnoha případech vyústil ve zhoubnou regulaci (...)*“ (Thatcherová 2003: 320–321) Právě regulace představovala obrovský problém pro stoupence neoliberální ekonomie, k nimž samotná M. Thatcherová patřila. Pravděpodobně podcenila budoucí potenciál jednotného trhu, který vyústil až ve vznik *Hospodářské a měnové unie (HMU)*, s čímž rozhodně nesouhlasila. Sama přiznala, že bylo chybou domnívat se, že po ukončení

---

²⁸ Jednalo se o skupinky anti-marketeers, kteří se stavěli negativně k integraci hned od samotného počátku; ti poslanci, kteří se obávali ztráty suverenity; free-maker, kteří podporovali kroky M. Thatcherové; patrioti, kteří věřili, že Británie je nejlepší; levé křídlo v Konzervativní straně. (Gifford 2008: 71)

programu jednotného trhu přestane Komise využívat své zvýšené pravomoci.²⁹ (Thatcherová 2003: 321)

Projev v Bruggách 22. září 1988 představoval důležitý mezník a M. Thatcherová v něm představila alternativní koncept Evropy. Evropu viděla jako společenství nezávislých a suverénních států, kde moc není koncentrována do jednoho místa. „*Evropa bude silnější právě proto, že má Francii jako Francii, Španělsko jako Španělsko, Británii jako Británii, každou zemi se svými vlastními zvyky, tradicemi a identitou.*“ (Thatcherová 1988) Identita jednotlivých států, stejně jako státy samotné neměly být potlačeny, ale naopak zachovány. M. Thatcherová dále pronesla, že ES by mělo podporovat podnikání odstraňováním překážek pro přeshraniční obchod. Tvrdě odmítla snahy na zavedení centrálního plánování a nadměrnou regulaci, která poškozovala konkurenceschopnost ES ve světě. Tímto narážela především na neefektivní a předraženou zemědělskou politiku a požadovala její reformu, která by politiku posunula blíže k tržním mechanismům. V řeči odmítla snahu o budování společné obranné politiky a viděla ji nadále založenou na NATO. (Thatcher 1988) Řeč v dnešní době nepůsobí příliš radikálně, ale ke konci 80. let tomu tak bylo. Žádný čelní politik členského státu se tak výrazně nedistancoval od politiky ES. V důsledku projevu v Bruggách si proti sobě popudila nejen evropské politiky, ale také některé proevropské členy její vlastní strany, pro které byla řeč příliš protievropská. Na druhou stranu projev znamenal „insitucionalizaci“ rezistence vůči ES a vzpruhu pro její kritiky. Do té doby byli kritici označováni jako extrémisti, nyní se však odpor vůči evropské integraci dostal do politického mainstreamu.

V rámci strany dochází následně ke sporům ohledně projektu evropské integrace. Jasně se začíná vyhraňovat proevropské a protievropské křídlo, kdy již můžeme hovořit o euroskepticích. Projev v Bruggách sjednotil skeptiky ve straně, což výrazně přispělo k jejich posílení a začali se formovat okolo *Friends of Bruges Group (FBG)*. FBG navazuje na *Brugges Group*, která se taktéž ustanovila v souvislosti se slavným projevem M. Thatcherové, s cílem prosazovat její ideje. Na konci 80. let již FBG čítala okolo 100 poslanců, což není zanedbatelné číslo. (Forster 2002: 70–71) Ve straně fungovaly i jiné euroskeptické organizace jako například *Conservatism*

---

²⁹ Součástí JEA bylo zvýšení oblastí, ve kterých může Rada rozhodovat kvalifikovanou většinou. Hlasování kvalifikovanou většinou je možné použít při hlasování pro přijetí opatření vedoucích vytvoření vnitřního trhu s výjimkou opatření týkajících se daňových otázek, volného pohybu osob a práv a zájmů zaměstnanců. (EUR-Lex)

against the Treaty of Rome, a v dalších letech se vytvořily nové např. *No Turning Back Group* či *The 92 Group*. (Baker et al. 2004: 98; Seawright 2010: 101–104)

Negativní postoj k otázce evropské integrace nebyl přijímán celou stranou a je zde i křídlo, které naopak integraci podporuje a kritizuje M. Thatcherovou pro poškozování národních zájmů. Kritika jejího stanoviska zaznívá z úst nejbližších spolupracovníků, ministra zahraničí Geffreyho Howe a ministra financí Nigela Lawsona. S N. Lawsonem dříve sdílela stejný názor na ekonomiku, ale v druhé polovině 80. let se jejich názory rozešly. V tomto období dochází k propadu britské ekonomiky, což má za následek, že N. Lawson společně s G. Howem tlačí na M. Thatcherovou, aby se libra přidala k *Evropskému směnnému mechanismu (ESM)*. Předsedkyně zapojení do EMS odmítá, jelikož v něm vidí další krok k HMU. (Forster 2002: 101; Kirkup 2013) Tento spor se časem dostal na veřejnost, vedl k dalšímu rozdmýchání sporů uvnitř Konzervativní strany a odrazil se i v prohře při volbách do Evropského parlamentu v roce 1989, které vyhráli labouristi.³⁰ Neúspěch ve volbách, resignace N. Lawsona, Nicka Ridleyho³¹ a degradace G. Howa zapříčinily oslabení pozice premiérky ve straně a předznamenaly její pád. Na místo N. Lawsona a G. Howa usedli John Major, respektive Douglas Hurd, oba s pozitivním názorem na Evropu. M. Thatcherová už dále nemohla vzdorovat tlakům v souvislosti s ESM a souhlasila s připojením Velké Británie k ESM. (Wall 2008: 89–90) Připojení k ESM bylo proti jejímu přesvědčení a v následujících letech mechanismus tvrdě kritizovala jako neúčinný a vedoucí k ekonomickému propadu. (Thatcherová 2003: 330) Spory v Konzervativní straně již nebyly únosné a na konci roku 1990 zapříčinily volbu nového předsedy. M. Thatcherová se obávala, že nedojde k jejímu zvolení, a tak před druhým kolem resignovala na svůj post.

M. Thatcherová opustila premiérské křeslo po více než deseti letech a jedním z důvodů byla rostoucí opozice vůči ní v Konzervativní straně v důsledku politiky směrem k ES. Z pragmatické političky, vidící v ES ekonomickou příležitost pro Británii, se stala politička, která se zarputile stavěla proti ES a odmítala hlubší

---

³⁰ Labouristi se na začátku 80. let k evropské integraci staví negativně a velká část dokonce požaduje vystoupení z ES. V roce 1983 strana prohrává volby a utržila jednu z největších proher ve volbách. V dalších letech se pak strana posouvá k pozitivnější pozici vůči ES a v roce 1989 bylo možné tvrdit, že strana je daleko více pro-evropská než konzervativci. (Jones 2007: 135)

³¹ N. Ridley podává rezignaci poté, co se objevilo interview v časopise *Spectator*. V časopise označil HMU za německou snahu, jak převzít kontrolu nad Evropou. Prohlásil také, že postoupení suverenity EU je jako předání ji Hitlerovi. I když nepatřil k nejdůležitějším ministrům ve vládě, byl jedním z nejloajálnějších vůči M. Thatcherové. (Gowland et al. 2010: 115)

integraci. Přispěla k proměně konzervativců ze strany podporující evropskou integraci na stranu, jež se k ní staví negativně. Její odkaz přetrvává dodnes a Konzervativní stranu od té doby můžeme označovat jako euroskeptickou.

2.4 Post-Thatcherovské konfliktní období

Po odchodu M. Thatcherové z čela konzervativců zůstala strana v hluboké krizi. John Major se stal novým předsedou strany v době, kdy rozdělení strany v otázce Evropy bylo zřetelné. Existoval předpoklad, že J. Major bude představovat svěží vítr pro vztahy mezi Británií a ES, jelikož deklaroval touhu po narovnání vztahů. (Gerbet 2004: 325) To se ovšem nepodařilo a o několik let později se Británie dostala spíše do izolace. Léta v opozici za vlády konzervativců, provázená pokračující roztržičností, vedly k nutnosti znovu najít jednotu. Po odchodu M. Thatcherové se rozpoutal uvnitř Konzervativní strany konflikt nad otázkou Evropy, který vedl k obrovské krizi strany. I když se konzervativci udrželi po odchodu M. Thatcherové u moci dalších sedm let, rozdělenost strany v otázce evropské integrace se později odrazila na výsledku voleb v roce 1997, kdy strana volby prohrává. Konzervativci se po 18 letech ve vládě dostali do opozice a museli znovu najít svou identitu nejen v otázce evropské integrace.

Po resignaci M. Thatcherové se novým předsedou konzervativců stává bývalý ministr financí J. Major. Ve straně dochází k dramatickému nárůstu počtu euroskeptiků, jejichž prvotním cílem je volba nového předsedy, jenž bude jednat v souladu s odkazem M. Thatcherové. J. Major se zdál být nejvhodnějším kandidátem. Dle Gifforda politika J. Majora navazovala na pragmatické období vlády M. Thatcherové. Nový předseda prosazoval neo-liberální politiku a v domácí a zahraniční politice silný stát (Gifford 2008: 111)

J. Major se snažil změnit evropskou politiku Velké Británie, oproti své předchůdkyni byl ochotný vyjednávat se svými evropskými protějšky a politiku chtěl založit na kompromisu. Jako hlavním cíl si kladl znovuobnovení vztahů s evropskými partnery, které narušila vláda M. Thatcherové. (Wall 2008: 109) Na druhou stranu jeho názor na budoucí rozvoj ES korespondoval s pohledem M. Thatcherové. Odmítal stále těsnější politickou a ekonomickou unii, stejně jako jednotnou evropskou měnu. Za dostatečný považoval jednotný trh, ES rozhodně opustit nechtěl a zastával pragmatický postoj podobně jako M. Thatcherová v začátcích své vlády. Jeho záměrem bylo vyjednat speciální podmínky pro Británii, což se mu v Maastrichtské smlouvě také

povedlo, v podobě dvou opt-outs. (Gowland et al. 2010: 105) Svůj postoj k Evropě vyjádřil v roce 1991: „(...) můj záměr pro Británii může být jednoduše vyjádřen. Chci, abychom byli tam, kam patříme. V samotném srdci Evropy. Pracující s našimi partnery na budování budoucnosti.“ (Major citován in BBC News 2001) Představa o důležitější roli Británie v Evropě se ale nenaplnila, jelikož roztržičnost strany v otázce Evropy mu to znemožnila, stejně jako vnější události, které zapříčinily ztrátu jeho důvěryhodnosti.

Po nástupu do funkce bylo jasné, že euroskepticismus ve straně je na vzestupu. Po resignaci M. Thatcherové byli euroskeptici ve straně na chvíli umlčeni, nicméně J. Majorovi došlo, že se s těmito oponenty musí vyrovnat. Nad stranou stále visel odkaz M. Thatcherové, která měla u konzervativců nadále podporu, hlavně v podobě nostalgických příznivců a její podporovatelé v ní viděli obhájkyni britských zájmů. (Bale 2010: 39; Gowland et al. 2010: 117) J. Major se rozhodl obnovit jistou míru harmonie uvnitř rozdělené strany, a proto se postavil do středu názorových pnutí. Bohužel zabránit růstu euroskepticismu se mu nepodařilo v důsledku několika událostí, které podnítily jeho růst. První z nich byla Majorova slabá pozice již od jeho nástupu do úřadu, navíc oslabena výsledky voleb v roce 1992. Majorova vláda měla většinu pouze 21 poslanců, a byla závislá i na hlasech skeptiků. Poprvé od roku 1973 se tak mohli euroskeptici projevit, kdyby volili s opozicí. (Forster 2002: 85) Druhou událostí byl proces schvalování Maastrichtské smlouvy, který pro euroskeptiky znamenal jedinečnou možnost ukázat svůj názor. J. Majorovi se při vyjednávání o smlouvě podařilo pro Británii získat dvě opt-outs.³² (Jones 2007: 132) Výsledek vyjednávání označil za úspěch, ale euroskeptici výstup jednání ostře kritizovali, protože v něm viděli další krok k hlubší integraci. J. Major se vyjádřil k otázce Maastrichtské smlouvy v parlamentu: „(...) Maastrichtská smlouva začne vytvářet takové ES, jaké chceme vidět. Představuje koncept mezivládní spolupráce mimo Římskou smlouvu. Je založena na principu subsidiarity, spíše než centralismu. Zavádí finanční a další kontrolu nad Komisí.“ (Major citován in Gifford 2008: 125) Po téměř roce vyjednávání se podařilo³³ Smlouvu o Evropské Unii ratifikovat. Argumentace euroskeptiků proti Maastrichtské smlouvě vycházela z argumentů, které používali skeptici v 60. a 70.

---

³² Opt-outs v případě Velká Británie pokrývaly agendu společné měny a sociální charty. (Jones 2007: 132)

³³ Proces ratifikace byl velmi složitý a Smlouva o Evropské Unii byla schválena až v důsledku vyvolání hlasování o důvěře vládě. V květnu 1993 proběhlo třetí čtení a při hlasování došlo k nepřijetí návrhu. J. Major zareagoval vyvoláním hlasování o důvěře o den později. Majorovi byla vyslovena důvěra a došlo k ratifikaci Smlouvy o Evropské unii. Rebelující konzervativci se obávali, že v případě voleb v důsledku nevyslovení důvěry vládě, Konzervativní strana tyto volby prohraje. (Gifford 2008: 128)

letech, tedy že dojde k ztrátě parlamentní a národní suverenity, obávali se centralismu atd. V debatě se nově objevují i jiné argumenty. Dle kritiků se jedná o překročení pomyslného Rubikonu, v souvislosti s rozsahem pravomocí, jež mají být předány EU. EU podle jejich pohledu ovlivní každodenní život občanů v důsledku nárůstu legislativy a byrokracie. (Crowson 2007: 55–56; Forster 2002: 91–92) Třetí událostí představoval debakl s ESM vedoucí až k opuštění tohoto systému Velkou Británií. Byl to J. Major, který přesvědčil M. Thatcherovou, aby přistoupila k ESM. J. Major na ESM stavěl svou evropskou politiku a mechanismu přikládal velkou důležitost, ale nakonec pro něj znamenal politickou katastrofu. Británie se přidala v době, kdy mechanismus již nebyl, tak stabilní jako na začátku. Obrovská recese ve Velké Británii měla za následek, že podpora libry v ESM se ukázala být velice nákladnou. Major byl nucený³⁴ opustit mechanismus ve středu 19. července, od té doby označovanou za tzv. *černou středu*. (Bale 2010: 41–42; Gowland et al. 2010: 123; Miers 2004: 25; Wall 2008: 109) Euroskeptici naopak tento den nazývají tzv. *bílou středu*. Odchod s ESM pro ně znamenal nový začátek v ekonomické politice, který vedl k nastartování ekonomiky a vymanění se z útlaku ES. (Gifford 2008: 123) Tyto události ještě více oslabily pozici J. Majora a vedly k nárůstu euroskepticismu uvnitř strany a formování nových seskupení. Nyní se už nejedná pouze o individuální poslance, ale rezistenci v podobě celých skupin uvnitř Konzervativní strany.

V čase vyjednávání Maastrichtské smlouvy a neúspěchu ESM dochází k nárůstu nejednotnosti uvnitř Konzervativní strany. V této době můžeme vidět, že loajalita poslanců k myšlence se stala důležitější než loajalita ke straně. Euroskeptici uvnitř Konzervativní strany spojili otázku evropské integrace s budoucností strany a J. Major se s touto situací musel nejednou vyrovnat. (Forster 2002: 84) Ve straně v 90. letech existovala značné množství euroskeptických skupin, ale mezi nejvýraznější patřila *The Fresh Start Group*. Tato skupina se stala organizační platformou pro rebelii vůči Maastrichtu uvnitř Konzervativní strany. Seskupení po dánském vetu vyzvala vládu, aby skončila vyjednávání o smlouvě. Skládala se z více než 50 poslanců. Od opozičních skupin v 80. letech můžeme vidět jistou odlišnost, v podobě schopnosti zajistit si finanční zdroje a dobrou organizační strukturou. Kromě *The Fresh Start Group* můžeme najít i řadu menších uskupení, jako již dříve zmíněné *No Turning Back Group*

---

³⁴ J. Major podporoval setrvání Británie v něm a byl proti opuštění ESM. Viděl, že celý systém je již nadále neudržitelný a tak se rozhodl ve středu odpoledne ESM opustit.

či *The 92 Group*. (Baker et al. 2004: 98; Forster 2002:87) V 90. letech je možné pozorovat, že euroskepticismus není již okrajovým fenoménem, stává se určujícím prvkem Konzervativní strany a v praxi dokáže být účinným politickým nástrojem.

V následujících letech se řešila především otázka HMU, ke které J. Major až do roku 1996 odmítá zaujmout stanovisko. V souvislosti s jednotnou měnou se Británii podařilo vyjednat opt-outs a J. Major neviděl důvod, aby zaujal nějaký postoj. Nechtěl dále podněcovat už tak hluboký rozpor ve straně. Jeho straničtí kolegové z obou stran (pro i proti evropské) na něj tlačili, a tak v roce 1996 souhlasil, že přijetí jednotné měny bude podmíněno referendem. (Gowland et al. 2010: 124) Major si uvědomoval, že strana je nad otázkou evropského projektu hluboce rozpolcená a jakýmkoliv dalším konfliktům se snažil předcházet.

Konzervativci v roce 1997 prohráli volby a dostali se po 18-ti letech vlády do opozice. (Gerbert 2004: 389–391) Rozpolcenost strany nejen nad otázkou EU, ale i nad jejím vedením, vedla k nahrazení J. Majora Williamem Haguem. J. Major nenaplnil svůj slib o Británii v centru Evropy, a spíše ji zanechal izolovanou od svých evropských partnerů. V období do roku 2005, kdy se novým předsedou stává D. Cameron, se na pozici lídra vystřídaly tři osobnosti - W. Hague, Ian Duncan Smith a Michael Howard.

Volební programy dvou největších stran si před volbami 1997 byly v otázce Evropy velice podobné. Obě odmítaly federální Evropu, naopak chtěly společenství založené na partnerství suverénních národů. Strany podporovaly jednotný trh, rozšíření EU o nové země, prosazovaly reformu Společné zemědělské politiky. Rozdíl bychom mohli najít v pohledu na sociální otázku, kdy konzervativci trvali na opt-out v oblasti Sociální charty, naopak labouristi ji chtěli přijmout³⁵ (což se jim později podařilo). (Labour manifesto 1997, Conservative manifesto 1997) I přes podobné volbení programy se labouristi stavěli daleko smířlivěji k evropskému projektu.

Novou vládnoucí stranou se stali po vítězství ve volbách v roce 1997 labouristi, kteří se vracejí na Downing street po 18 letech. Tím, jak se konzervativci stávali více euroskeptičtí, labouristi se jevíli naopak více pro-evropští. Po nástupu do vlády Tony

---

³⁵ Labouristi ve svém volebním manifestu deklarovali, že chtějí, aby byla Sociální charta přijata a odstraněno opt-out v této oblasti. Hlavním důvodem byl nový směr strany, tzv. *Third way*, který korespondoval se snahou strany zapojit se do koordinace sociální politiky na úrovni EU. (Gifford 2008: 144)

Blair³⁶ deklaroval, že chce zahájit čerstvý start vztahů mezi Británií a Evropou a zlepšit jejich vztahy. „*Chci, aby byla Británie jednou z vedoucích zemí v Evropě (...). Toto je dobrý okamžik pro čerstvý start Británie v Evropě.*“ (Blair citován in Wall 2008: 162) Zde můžeme vidět podobnou rétoriku jako u J. Majora, když se v roce 1990 stal premiérem. Stejně jako u J. Majora se tyto sliby nenaplnily, názory Velké Británie a Evropy se lišily³⁷ a Británie měla nadále statut tzv. *awkward partner*.

Po volbách v roce 1997 a 2001, kdy byli konzervativci opoziční stranou, neměli téměř žádný vliv na rozhodnutí vlády. Jediným momentem, kdy se jim podařilo ovlivnit Labouristickou vládu, bylo v případě referenda o euru. Labouristé původně nechtěli v otázce eura použít lidové hlasování, ale na tlak konzervativců a obavu, že budou vykresleni jako ti, co nevěří rozhodnutí svých voličů, souhlasili, že kdyby měla Velká Británie přijmout euro, budou se k této otázce moci vyjádřit i občané. Konzervativci se nadále k otázce HMU stavěli negativně, jejich argumenty nebyly jen ekonomické, ale často i politické (obava ze ztráty suverenity a národní identity). Znovu se objevuje powelistický argument, že žádná ekonomická výhoda nenahradí ztrátu suverenity. (Forster 2002: 116–117) Otázka HMU ostatně dominovala volbám do Evropského parlamentu v roce 1999 a parlamentním volbám ve Velké Británii v roce 2001. Mottem kampaně konzervativců bylo „*saving the pound*“, které se v roce 1999 ukázalo jako úspěšné a volby do Evropského parlamentu vyhrála. (Jones 2007: 133) Otázka HMU a zavedení eura ve Velké Británii vyvolala řadu diskusí a politických potyček a byla ukončena rozhodnutím nepřijmout euro za národní měnu.

Předsedové konzervativců byli v tomto období euroskeptici a tento názor převládal i v samotné straně. I přes své přesvědčení se však lídři k otázce evropské integrace nechtěli nijak zvlášť vyjadřovat, jelikož jejich hlavním cílem bylo znovu sjednotit stranu a zabránit případnému sporu mezi proevropským³⁸ a protievropským křídlem. Před volbami do Evropského parlamentu museli konzervativci přijmout

---

³⁶ Postoj T. Blaira k otázce evropské integrace doznal podobné změny jako u labouristů. V 80. letech podporoval politiky strany vymezující se proti ES. Po nástupu do čela strany se jeho pozice změnila a evropskou integraci začal podporovat. Předpokládá se, že za změnou jeho pozice je většinové přesvědčení ve straně a ne vlastní smýšlení. (Gowland et al. 2010:143)

³⁷ V roce 2003 zahájily USA invazi do Iráku. T. Blair podpořil americkou stranu, čímž si proti sobě poštvál jak vlastní obyvatelstvo, tak evropské partnery. Hlavními kritiky byla Francie a Německo, které USA nepodporovaly, odmítaly vojenský útok a požadovaly diplomatické řešení. (Liddle 2014:156) V souvislosti s válkou v Iráku došlo k dalšímu narušení britsko-evropských vztahů. Přestože se T. Blair snažil o vytvoření silného partnerství s Německem a Francií, tato situace vedla naopak k oslabení vzájemných vztahů a Británie se opět dostává do opozice oproti mainstreamu v Evropě.

³⁸ I přesto, že se strana více vymezovala proti EU, stále v ní můžeme najít pro-evropské členy jako například E. Heatha či G. Howe. (Gowland et al. 2010: 165)

umírněnější rétoriku k EU, aby se odlišili od strany UKIP, které rostly preference. Strana se vymezovala proti EU jako celku a přála si odchod Británie z Unie. (Tournier-Sol 2015: 152) Konzervativci byli nuceni na vznik nové strany reagovat a jejich reorientace k mírnější evropské politice představovala strategii, jak se vypořádat s konkurenčním tlakem.

Před volbami v roce 2005 začala růst důvěra v Konzervativní stranu u voličů hlavně v důsledku nespokojenosti s politikou labouristů, poškozené v důsledku irácké války. Preference Konzervativní strany pomalu rostly, ale k porážce labouristů ve volbách nestačily. Novým předsedou Konzervativní strany se po volbách stává D. Cameron, který se v čele strany drží až doposud. Cameronovým nejdůležitějším úkolem byla a stále zůstává konsolidace strany a její opětovné sjednocení.

Názory Konzervativní strany směrem k evropské integraci doznaly po druhé světové válce rapidní proměny. Strana, která jako první podala přihlášku Velké Británie do Společenství, vypisuje po více než 50 letech referendum o setrvání v EU. Hlavní změna přišla pod vedením M. Thatcherové, která ze „*strany Evropy*“ udělala předního kritika evropské integrace. V posledních letech její vlády dochází k nárůstu euroskeptiků, kteří ještě sílí v 90. letech. Otázka evropské integrace zapříčinila po odchodu M. Thatcherové rozkol ve straně, který se nepodařilo vyřešit až do dnešní doby.

3 Současná euroskeptická Británie

Po již třetích prohraných volbách v květnu 2005 si Konzervativní strana uvědomila, že je čas na změnu. Rezignace M. Howarda vyústila ve volbu nového předsedy, kterým se stal D. Cameron, jehož hlavním úkolem bylo přimět voliče ke znovuzvolení konzervativců. Stranu bylo nutné rekonstruovat, což se D. Cameronovi povedlo a konzervativci mohli v květnu 2010 zvítězit ve volbách. D. Cameron však prozatím neuspěl v potlačení euroskeptického pravicového křídla uvnitř Konzervativní strany, a podobně jako jeho předchůdci, je nucen vyrovnávat se s rozdělenou stranou.

Cílem poslední kapitoly je zjistit, z čeho vychází a případně na co navazuje evropská politika současného premiéra. Na základě analýzy evropské politiky D. Camerona, která je určována rozličnými faktory uvnitř Konzervativní strany, událostmi v domácí politice, tak na evropské rovině se budeme snažit dojít k závěru, zda je jeho politika vůči Evropě založená na ucelené strategii, nebo se jedná spíše o reaktivní přístup.

3.1 David Cameron a situace po nástupu do čela strany

D. Cameron se stal předsedou Konzervativní strany v prosinci 2005 a jeho hlavním cílem bylo modernizovat a přestavět stranu tak, aby mohla v příštích volbách uspět. Evropská politika nebyla v období po roce 2005 pro D. Camerona a Konzervativní stranu příliš významným tématem. Spíše než na otázku Evropy se konzervativci soustředili na rekonstrukci strany a snažili se najít nové náměty, jak stranu opět přiblížit voličům. D. Cameron nebyl zarputilým zastáncem konkrétní ideologie, což několikrát sám deklaroval, a jak si ukážeme, jeho politické názory doznaly v následujících letech značných změn.

V květnu 2005 prohrála Konzervativní strana již třetí po sobě jdoucí volby, v důsledku čehož byl nucený rezignovat dosavadní předseda M. Howard. Tak jako jeho předchůdcům se mu nepodařilo zatraktivnit stranu pro voliče, a ta již potřetí skončila v opozici. O Howardově nástupci se rozhodlo na stranické konferenci až půl roku po volbách a o křeslo předsedy strany bojovali čtyři kandidáti. Dva z pravicového křídla

strany³⁹ – David Davis, který byl považován za favorita, a Liam Fox. Levé spektrum⁴⁰ strany reprezentovali D. Cameron a Kenneth Clarke. Samotný D. Cameron nebyl vnímán jako možný vítěz, jelikož se předpokládalo, že nízký věk, nedostatek zkušeností a nejasná ideologická profilace budou považovány za problematické. I přes tyto výhrady byl D. Cameron zvolen předsedou konzervativců. (Heppel 2008: 178–180) Určitou roli v tom hrál i fakt, že K. Clarke z boje odstoupil a D. Cameron tak levé křídlo zastupoval sám. Naopak na pravém konci usilovali o hlasy dva kandidáti a hlasy z tohoto spektra byly rozděleny mezi ně. Na druhou stranu měl D. Cameron podporu napříč celou stranou a podařilo se mu získat oblibu mezi jednotlivými poslanci. Konzervativci se chtěli vyhnout chybám z minulých let, v D. Cameronovi viděli začátek nové éry a naději na opětovné sjednocení strany.⁴¹

Podle kritiků však byla Konzervativní strana i v roce 2005 ovlivněna dědictvím thatcherismu a ekonomický liberalismus prostoupil stranou do té míry, že podlomil ústřední myšlenky konzervatismu. D. Cameron se stal předsedou strany, ve které thatcherismus a hodnoty volného trhu zničily respekt k minulosti a utvořily společnost, v níž si již nikdo nemůže být jist svým místem. (Evans 2008: 292) Tento ožehavý problém si uvědomovali i samotní konzervativci a úkolem D. Camerona proto byla přestavba strany. D. Cameron si byl vědom nutnosti změny a hned ve své první řeči jako předseda strany v roce 2006 prohlásil: „*Když jsem vedl kampaň, prohlásil jsem, že se musíme změnit, abychom vyhráli. A teď když jsem vyhrál, je čas na změnu.*“ (Cameron 2006)

D. Cameron se po nástupu do čela strany distancoval od politiky M. Thatcherové a více než na thatcherismus navazoval na One-nation konzervatismus.⁴² I když sám D. Cameron odmítá ideologickou politiku a spíše prosazuje praktický konzervatismus,

---

³⁹ Pravicoví kandidáti představovali tzv. tradiční sociální konzervativce, kteří odmítali přepracování strategie strany s cílem získat voliče. Tito kandidáti zastávali myšlenky ekonomického liberalismu, euroskepticismu a následovali thatcheristické smýšlení. (Heppell 2008: 179)

⁴⁰ Levé spektrum strany tvořili tzv. reformní sociální liberálové, kteří zdůrazňovali nutnost modernizace strany ve všech aspektech. (Heppell 2008: 179)

⁴¹ D. Cameron měl v očích členů Konzervativní strany předpoklady pro opětovnou integraci strany, což se ukázalo i při volbě, kdy měl širokou podporující základnu. Svým protivníkům nabídl místa ve stínovém kabinetu jako součást své strategie, která měla symbolizovat jednotu. (Heppell 2008: 188)

⁴² One-nation konzervatismus byl dominantní doktrínou strany v poválečném období. Poté, co se předsedkyní stala M. Thatcherová, se strana obrací k neoliberálnímu programu a posunuje se směrem doprava. (Vail 2015: 107)

jeho kroky se po nástupu do čela strany shodují s těmi One-nation konzervatismu.⁴³ Věděl, že strana potřebuje cílit na politický střed, aby nalákala zpět své voliče. V minulosti se konzervativci dostávali do čím dál více pravicové pozice a politické centrum ovládli labouristi. D. Cameron prosazoval myšlenky moderního soucitného konzervatismu,⁴⁴ ke kterému odkazuje i ve svých proslovech: „*Chci, aby tato země následovala moderní soucitný konzervatismu, který je vhodný pro tuto dobu a pro tuto zemi.*“ (Cameron 2005) Odklon strany od odkazu M. Thatcherové⁴⁵ ilustruje posunutí se směrem od ekonomických záležitostí a politiky volného trhu k sociální oblasti a novým politikám. Mezi symboly změny tak nově patřila environmentální politika, či genderové otázky. (Evans 2010: 325) Nová politická témata měla za cíl posunout stranu do středu a vrátit se zpět ke smyslu sociální odpovědnosti, což je myšlenka právě soucitného konzervatismu. D. Camerona v jeho názorech ovlivnilo myšlení Davida Huma a podobně jako on je přesvědčený, že se lidé a komunity mohou lépe organizovat sami než pod dohledem vlády.⁴⁶ Cameron říká, že vláda není všemocná a nevyřeší všechny problémy. Odpovědnost by měla být v rukou společnosti, ne státu. (Reeves 2008: 65–66) V roce 2007 jasně deklaroval: „*Otázkou není, co udělá vláda, ale co udělá společnost? Ne co udělám já – ale co uděláte Vy? A co uděláme společně?*“ (Cameron 2007) Davidu Cameronovi se podařilo stranu otevřít i jiným než ekonomickým agendám a je důrazněji akcentovaná sociální politika či nově environmentální, v důsledku snahy posunout se zpět do středu politického spektra, ke kterému tíhne většina britských občanů.

Je důležité zmínit, že i když D. Cameron navazuje na One-nation konzervatismus, můžeme najít podobnosti s M. Thatcherovou. Oba věřili v individuální sílu člověka a veřejnosti, ne v silný a byrokratický stát. Stejně jako M. Thatcherová věřil ve svobodu v rámci práva, rodinu, silnou národní obranu nebo národní suverenitu. (Vail 2015: 294) U D. Camerona postupně sílí thatcheristická rétorika, hlavně po roce

---

⁴³ Právě díky B Disraelimu a jeho neideologickému One-nation konzervatismu se podařilo konzervativní myšlenky v 19. století rozšířit mezi širší vrstvy společnosti. Podobně jako B. Disraeli, se i D. Cameron snaží znovu dostat konzervatismus mezi více voličů a navrátit konzervativce zpět ke středové politice. (Gilewska 2016)

⁴⁴ V současné době se můžeme setkat se spojením soucitný konzervatismus, který označuje One-nation konzervatismus.

⁴⁵ V projevu z roku 2008 vyzdvihuje přednosti M. Thatcherové, ale říká, že strana nemůže lpět na své minulosti a musí se dívat do budoucnosti. To ostatně ilustruje i jeho názor: „*Dnes lidé chtějí odlišné věci.*“ (Cameron 2006)

⁴⁶ Právě z tohoto důvodu je D. Cameron velkým zastáncem devoluce, namísto centralizace a podporuje předávání pravomocí na lokální úroveň. (Reeves 2008: 65–66)

2007. Krok za krokem se začíná ukazovat, že vystavět novou identitu konzervativců není tak lehké. I přesto, že došlo k určitým obměnám, tak byly pouze limitované a navzdory prvotnímu nadšení pro změny se ukázalo, že strana v této otázce není jednotná.

D. Cameron neměl úplně volné ruce v nastavování agendy, jak se mohlo zdát, protože pravicové křídlo bylo silné a někteří spolustraníci v něm viděli „antikrista“ (například frakce v rámci Konzervativní strany *The Cornerstone Group*). Uvnitř strany se objevuje napětí, a vzhledem k tomu, že se myslelo, že Gordon Brown vyhlásí na rok 2007 volby, strana se musela sjednotit. Konzervativci i samotný D. Cameron se posouvají opět více napravo, aby mohli uklidnit šarvátky uvnitř konzervativců, jelikož jednota strany byla pro voliče důležitá. (Evans 2008: 301–303) Vzápětí se vyskytuje první kritika nového předsedy strany z vlastních řad, především pro nepřilíš dobrý výsledek v lokálních volbách a situaci okolo výběrových škol v Británii. Dalším problémem bylo neblahé skóre konzervativců v průzkumech veřejného mínění. Strana nedokázala předběhnout v té době již nepopulární labouristy, navzdory fiasku v Iráku či špatné ekonomické situaci. Ke změně došlo až po roce 2008, kdy se konzervativcům podařilo labouristy ve výzkumech předejhnout, hlavně kvůli propadu britské ekonomiky a dluhové krizi. (Green 2010: 671–672)

V důsledku ekonomické krize jsou konzervativci nuceni ještě více převzít pravicovou politiku, když chtějí navrhnout možná opatření. Z ekonomického propadu vinili labouristy a jejich špatné hospodaření. Na hospodářskou krizi odpověděli thatcheristickou formou (minimální zásahy státu, stimulace ekonomického růstu díky škrtům) a strana se tím pádem posouvala ještě více napravo, což se naplno projevilo v období, kdy byli konzervativci u moci. (Escarcena 2013: 22)

Otázka Evropy nebyla po nástupu D. Camerona do čela strany příliš akcentovaným tématem. Nový předseda zaujal podobnou taktiku jako jeho předchůdce M. Howard. Pro klid ve straně odsunul otázku EU na druhou kolej a soustředil se na domácí témata. Nicméně rostoucí tlak z euroskeptického křídla strany ho přinutili akcentovat i téma Evropy. Aby se vyrovnal s rostoucím napětím v záležitosti EU a utišil euroskeptiky ve straně, udělal krok euroskeptickým směrem, jehož cílem bylo uklidnění situace ve straně. Posun k více euroskeptické pozici byl Cameronovou metodou, jak upokojit poměry u konzervativců. D. Cameronovi se povedlo na chvíli zvládnout

nastálý stav ve straně, ale euroskeptici nebyli příliš dlouho spokojeni a D. Cameron byl nucený použít taktiku spočívající v zesílení euroskepticismu k utišení situace ve straně ještě několikrát. Prvním případem, kdy D. Cameron použil tuto metodu, byl jeho závazek, že konzervativní poslanci v Evropském parlamentu opustí proevropsky orientovanou *Evropskou lidovou stranu – Evropské demokraty (EPP-ED)*. Předseda konzervativců slíbil odchod z frakce, aby si zajistil podporu u *Cornerstone Group* deklarující, že při volbách nového předsedy podpoří toho kandidáta, který se zaváže k opuštění EPP-ED. K odchodu došlo až po volbách do Evropského parlamentu v roce 2009, jelikož bylo nutné najít partnera,⁴⁷ který podpoří vznik nové frakce. Předzvěstí pro tento krok bylo vytvoření *Hnutí za evropskou reformu* v roce 2006, jež se po volbách v roce 2009 transformovalo ve frakci *Evropských konzervativců a reformistů*. (Bale 2010: 306; Lynch 2009: 200–201) Rozhodnutí mělo za cíl uklidnit situaci ve straně a přispět k větší jednotě. V Konzervativní straně nadále existovalo velké množství frakcí vytvářející tlak na D. Camerona. Nejsilnější z nich byla právě *Cornerstone Group*, ale ve straně měly vliv i další euroskeptické frakce jako *92 Group*, *No Turning Back group* či *Conservative Way Forward Group*. (Evans 2010: 328)

K dalšímu použití euroskeptického kroku jako metody k uklidnění situace ve straně došlo v návaznosti na výsledky voleb do EP v roce 2009. V těchto volbách sice zvítězili konzervativci, ale hned druhá skončila strana UKIP s euroskeptickým programem. Konzervativci vycítili, že společnost je naladěna více protievropsky a tlačili na D. Camerona, aby opět v otázce Evropy přitvrdil. D. Cameron tedy podobně jako v případě vytvoření nové frakce posunul stranu o něco více euroskeptickým smětem. Konzervativní strana požadovala vypsání referenda o Lisabonské smlouvě, protože se jim nelíbilo, že se jedná o reformovanou Smlouvu o evropské ústavě. (Evans 2010: 306; Green 2010: 672; Webb, Childs 2011: 392)

D. Cameron se po zvolení předsedou strany musel vypořádat s dědictvím minulosti jako byla rozštěpená strana, tři po sobě prohrané volby, rostoucí ekonomická krize, či nutnost nalezení nové identity strany. Aby konzervativci byli opět schopni usednout do vlády, bylo nutné stranu přestavět a modernizovat. U D. Camerona můžeme pozorovat proměnu jeho ideologických postojů. Politiku soucitného

---

⁴⁷ Tím partnerem se stala česká Občanská demokratická strana vedená v té době Mirkem Topolánkem. Po volbách tak vznikla nová frakce *Evropských reformistů a konzervativců*, zastávající myšlenky ekonomického liberalismu, euroskepticismu a anti-federalismu. (Lynch 2009: 202)

konzervatismu nahradil thatcherismus, hlavně jako reakce na finanční krizi a tlaky z pravicového křídla strany. Otázka evropské integrace nebyla příliš akcentovaná z důvodů obav z opětovného rozdělení strany. Aby D. Cameron uklidnil své spolustraníky a zajistil si podporu i z pravicového křídla strany, začal používat metodu spočívající v přiklonění se k více protievropské politice. Tu v období, kdy byli konzervativci v opozici, použil několikrát, ať už se jednalo o opuštění skupiny EPP-ED v Evropském parlamentu či požadavek na vypsání referenda ohledně Lisabonské smlouvy. Spíše než o koherentní ideologii se u D. Camerona jedná o reakci na vnější podněty, především na tlaky z pravicového křídla Konzervativní strany. I když sám sebe prezentuje jako člena levicového křídla uvnitř konzervativců a bývá za něj považován, převzal některé myšlenky spadající spíše do pravého spektra strany podle potřeby, aby zabránil případnému rozštěpení strany nebo volebnímu neúspěchu.

3.2 Zdroje evropské politiky Davida Camerona

D. Cameron sám sebe označuje za pragmatického a rozumného euroskeptika. Dle jeho názoru převažují výhody spojené s členstvím Velké Británie v EU, nicméně pochybuje o dalším předávání moci do Bruselu a prohlubování integrace. (Kirkup 2010) D. Cameron se v otázce Evropy musí vyrovnat s rozličnými faktory, jako například situací ve vlastní straně či poměry na domácí a evropské politické scéně. Cílem je zjistit, zda je evropská politika D. Camerona utvářena jeho koherentními názory, nebo se jedná pouze o reakci na situaci ve vlastní straně, na domácí politické scéně či v evropské aréně.

3.2.1 Konzervativní strana

Konzervativci se v květnu 2010 stali po 13 letech opět vládnoucí stranou. Modernizace a reorganizace strany přinesla kýžený úspěch a D. Cameron se těšil z premiérského postu. Jako předseda Velké Británie již nadále nemohl ignorovat evropské otázky a musel tuto oblast začít více reflektovat.

V Konzervativní straně nadále přetrvává odkaz M. Thatcherové a i přesto, že se D. Cameron a konzervativci nejprve snažili distancovat od její politiky, následný vývoj znamenal navrácení k jejímu dědictví. Podobně jako M. Thatcherová se D. Cameron stal premiérem v době, kdy se země musela potýkat s hospodářskou krizí. Jak již bylo řečeno, konzervativci na finanční krizi odpověděli thatcheristickou formou a

prosazovali minimální zásahy státu v ekonomické oblasti a politiku škrťů. (Escarcena 2013: 22) V evropských otázkách jsme schopni nalézt mnoho podobností mezi těmito politiky. Oba premiéry je možné označit za euroskeptiky, kteří prosazují mezivládní spolupráci oproti hlubší integraci, odmítají přenos pravomocí na evropskou úroveň a chrání britské národní zájmy. Je důležité zmínit, že D. Cameron i M. Thatcherová dokázali rozpoznat výhody plynoucí z členství v ES, respektive EU pro Velkou Británii a podporují její setrvání v tomto projektu. Rozdíl v evropské politice obou premiérů můžeme pozorovat v tom, že M. Thatcherová byla ochotná akceptovat zvýšení pravomocí Evropské komise, aby byl urychlen vývoj jednotného trhu. D. Cameron odmítá jakoukoliv hlubší integraci, a naopak požaduje navrácení pravomocí z Bruselu zpět na národní úroveň. (Vail 2015: 115–116)

Navzdory veškeré snaze z minulých let se ukázalo, že strana není v otázce evropské integrace jednotná a nadále přetrvávají názorové rozdíly. Paul Webb a Sarah Childs rozlišují ve své studii tři hlavní ideologické tendence uvnitř Konzervativní strany k otázce současných politických problémů. Ve straně nalezneme *liberální konzervativce*, *tradiční konzervativce* a *thatcheristy*.⁴⁸ Liberální konzervativci jsou k otázce evropské integrace nejméně hostilní, ikdyž k evropské politice se příliš nevyjadřují. Ve straně převládají hlasy thatcheristů a tradičních konzervativců. Právě thatcheristi jsou největšími odpůrci předávání pravomocí do Bruselu a D. Cameron musel tlak z jejich strany reflektovat. I přes pokusy D. Camerona posunout stranu do ideologického středu se konzervativci nacházejí spíše vpravo od něj. (Webb, Childs 2011: 386, 391)

Uvnitř strany existuje silné euroskeptické napětí, hlavně z pravicového křídla strany mající vliv na Cameronovu politiku. V Konzervativní straně nadále fungují skupiny jako *92 Group*, *No Turning Back group* či *Conservative Way Forward Group*, tedy takové, které zastávají protievropské názory. (Evans 2010: 328) Aby mohla vláda fungovat, premiér potřebuje podporu i z těchto táborů, což byl jeden z důvodů vydat se více euroskeptickým směrem.

---

⁴⁸ Mezi *liberální konzervativce* můžeme zařadit nejmladší členy strany, kteří se otázkami EU a imigrace příliš nezabývají. Důraz kladou na environmentální a genderové hodnoty. *Tradiční konzervativci* tvoří největší skupinu konzervativních poslanců, zaměřují se na pracovní třídu a v některých otázkách jsou progresivní. *Thatcheristi* podporují politiku škrťů v daních a výdajích, ekonomika je pro ně stěžejní. Témata jako životní prostředí pro ně jsou neatraktivní. (Webb, Childs 2011: 383)

Již v období před volbami v roce 2010 byl D. Cameron nucený opět použít metodu spočívající v zesílení euroskepticismu k urovnání situace uvnitř konzervativců. Posun více protievropským směrem se odrazil ve volebním programu strany v roce 2010, kdy strana trvala na tzv. *referendum-lock* spočívající v tom, že v případě významné úpravy smluv, bude nutné nejprve vyhlásit referendum, ve kterém voliči rozhodnou, zda předloží smlouvu k hlasování parlamentu. (Conservative manifesto 2010: 113) Slib ve volebním programu měl za následek představení *The European Union Bill*, který byl schválen v roce 2011 a zaručoval vyhlášení referenda v případě, že by mělo dojít k významnému postoupení moci do Bruselu. Přijaté opatření však neuklidnilo euroskeptiky ve straně, protože ho považovali za bezzubé, jelikož referendum má být požadováno pouze v případě, že transfer moci je signifikantní. K tomu všemu se ve straně objevuje nespokojenost s koaliční politikou vůči Evropě, k níž se hlásí až 100 konzervativních poslanců. (Vail 2015: 113)

U konzervativců můžeme najít, v období koaliční vlády od května 2010 do května 2015, tři skupiny euroskeptiků. První z nich jsou tzv. hard-euroskeptici, kteří požadují odchod Velké Británie z EU a prohlašují, že koalice předává daleko více pravomocí Bruselu než minulá vláda labouristů. Druhou skupinu tvoří ti euroskeptici, kteří požadují nové projednání některých otázek týkajících se členství Británie v EU (například rybolovná nebo sociální politika). Poslední z nich pak představují pragmatictí euroskeptici, jež souhlasí s koaliční pozicí k EU, nicméně další předávání moci odmítají. (Lynch 2011: 230–231) Euroskeptický tlak ve straně byl značný a D. Cameron ho nemohl přehlížet, navíc rostla kritika vůči jeho politice k Evropě a spolustraníci ho obviňovali, že zastává příliš mírný postoj.

Situace ve straně byla vážná, jelikož v prvních dvou letech koaliční vlády 93 konzervativních poslanců rebelovalo alespoň v jednom z 29 hlasování v otázkách spojených s EU (cca 30 % konzervativních poslanců) a nejméně jedna pětina z nich hlasovala proti své straně více než 10 krát. (Copsey, Haughton 2014: 83–84) D. Cameron se ve své řeči z ledna 2013 zavázal, že se příští konzervativní vláda pokusí vyjednat lepší podmínky pro Británii a následně se lidé budou moci vyjádřit, zda chtějí zůstat v EU či odejít. „*Otázka, na kterou se sami sebe budeme muset ptát, je taková: je to ta nejlepší budoucnost pro naši zemi?*“ (Cameron 2013) Slib vypsaní referenda znovu korespondoval s Cameronovou metodou posílení euroskepticismu k uklidnění poměrů ve straně. Podobnou strategii použil již H. Wilson, který vypsal referendum v roce

1975, nebo T. Blair, který chtěl vypsat referendum v otázce eura. (Copsey, Haughton 2014: 84) Závazek v podobě referenda ukazuje hloubku rozkolu uvnitř konzervativců. Jedná se o velmi riskantní krok spočívající na premise, že se premiér dokáže dohodnout s dalšími 27 hlavami států na změnách, tak aby mohla Británie zůstat členem klubu. Jak D. Cameron deklaroval ve volebním programu strany z roku 2015⁴⁹ se konzervativci zavázali k vyhlášení referenda o setrvání Británie v EU. (Conservative manifesto 2015: 72)

Konzervativní strana vyhrála volby v květnu 2015, které byly komentátory a specialisty považovány za nejvíce nepředvídatelné⁵⁰ v celé britské historii. Navíc si zajistila většinu v parlamentu a mohla vládnout bez koaličního partnera. (Denver 2015: 5; Bale, Webb 2015: 42) Negociace o budoucnosti Británie v EU tak mohly začít. D. Cameron musel vyjednat dost na to, aby to doma mohl „prodat“ jako změnu, a málo na to, aby nerozzlobil zbytek evropských politiků. Premiér dlouho napínal své evropské partnery a spolustraníky s návrhem požadovaných změn. Ty nakonec představil v dopise Donaldu Tuskovi v listopadu 2015 obsahující čtyři oblasti,⁵¹ které je nutné reformovat. (Cameron 2015) Plán nepřinesl žádné převratné změny a měl spíše symbolický charakter. D. Cameron deklaroval, že pokud nedojde k reformě EU, bude v referendu nucený hlasovat pro odchod Británie z EU. (The Economist 9. 5. 2015) Dohoda mezi lídry byla uzavřena na evropském summitu v únoru 2016 a výsledek vyjednávání D. Cameron označil za britský triumf. Vzápětí po jednáních řekl: „(...) vyjednal jsem dohodu, která dává Velké Británii speciální statut v Evropské unii.“ Dále pokračoval: „*Náš plán pro Evropu nám dává to nejlepší z obou světů.*“ (Cameron 2016) To, co D. Cameronovi připadalo jako triumf, někteří jeho spolustraníci považovali za vtip. Dohoda nenaplnila jejich ambice a její dopady pro Velkou Británii budou, dle jejich přesvědčení, velmi omezené (reforma neřeší např. otázku rybařství či

---

⁴⁹ Strana se kromě referenda zavázala k ponechání libry a neparticipaci Británie v eurozóně; reformu fungování EU, která je příliš byrokratická; ochrana britského zájmu tím, že se dále nebudou předávat pravomoci Bruselu. (Conservative manifesto 2015: 72–73)

⁵⁰ Volby v roce 2015 vyhráli konzervativci se ziskem 37, 7 % hlasů (330 mandátů). Následovali je labouristé, kteří od voličů obdrželi 31, 2 % hlasů (232 mandátů). Třetí skončila UKIP, která obdržela 12, 9 %, ale pouze jedno křeslo v parlamentu. Následovali Liberální demokraté s 8, 1 % hlasů (8 mandátů), SNP/Plaid Cymru se ziskem 5, 5 % hlasů (59 mandátů). (Denver 2015: 11)

⁵¹ D. Cameron požadoval reformu v oblasti ekonomiky, soutěživosti, suverenity a imigrace. V ekonomické oblasti chtěl záruku, že rozhodnutí členských zemí eurozóny nebude mít negativní dopad na země, které nejsou její součástí. V rovině soutěživosti žádal odstranění regulací, tak aby došlo k růstu soutěživosti a produktivity EU. Suverenita byla pro D. Camerona klíčová a od svých evropských kolegů požadoval závazek, že se Británie nebude moci účastnit na „ever closer union.“ V rámci reformy sféry imigrace si přál zajištění větší kontroly imigrace ne jen ze zemí mimo Evropu, ale i těch uvnitř. (Cameron 2015)

zemědělství). Ihned po představení výsledku jednání se někteří z konzervativních ministrů veřejně postavili za *Vote Leave campaign*, jako například I. D. Smith, M. Gove, Ch. Crayling, P. Patel či T. Villiers. Michael Gove prohlásil: „*Věřím, že naše země bude volnější, spravedlivější a lepší mimo EU.*“ (Apps 2016) Daniel Hannan upozorňuje, že vyjednaná dohoda vlastně nic neznamená. Ve své řeči v lednu 2013 mluvil předseda o významných změnách, kdy se navrátí pravomoci zpět z Bruselu (například v oblasti trestního a pracovního práva). To byl jeden z důvodů, proč požadoval uskutečnění referenda až v roce 2017, aby nejprve mohla být podepsaná nová evropská smlouva, která bude poté schválena v referendu. (Hannan 2015) Výstup vyjednávání má od tohoto slibu hodně daleko. V souvislosti s mírnými požadavky D. Camerona na změny lze konstatovat, že premiér chce, aby Velká Británie zůstala nadále členem EU. Z toho důvodu trval pouze na drobných úpravách, tak aby byly evropskými prostějšky akceptovány a on se mohl postavit na stranu kampaně pro setrvání Británie v EU.

D. Cameron se rozhodl ponechat v otázce kampaně pro zachování členství nebo odchodu Británie z EU ministrům volnou ruku a záleží na nich, na kterou stranu se postaví. K tomuto kroku dospěl v návaznosti na hlasy ozývající se z vlády, že pokud ministrům premiér nedovolí vyjádřit vlastní názor k problému budoucnosti Británie v Evropě,⁵² tak rezignují. To by samozřejmě vedlo k rozpadu vlády, a proto se D. Cameron rozhodl ponechat rozhodnutí na jednotlivých ministrech. (Watt 2015) Premiér se postavil na stranu pro setrvání Británie v EU,⁵³ jelikož se mu dle jeho slov podařilo vyjednat dobrou dohodu pro Velkou Británii. D. Cameron nevypsal referendum proto, že on sám chce opustit EU, ale v důsledku tlaku z Konzervativní strany. Sám sebe označuje za euroskeptika, ale praktického a rozumného. (Kirkup 2010) V Bruselu však něco vyjednat musel, aby mohl podpořit zachování členství Británie v Unii a zároveň uklidnit euroskeptiky ve vlastních řadách. V případě, že referendum dopadne v jeho prospěch, tedy že lidé podpoří zachování členství, může dojít k uklidnění situace uvnitř strany, což jistě posilí Cameronovu pozici.

---

⁵² Stejnou taktiku zvolil v roce 1975 i H. Wilson, který dovolil jednotlivým ministrům bojovat za jimi zvolenou stranu, tak aby zabránil rozdělení labouristů. (Watt 2015)

⁵³ David Cameron po přijetí dohody o reformě EU prohlásil: „*Budu bojovat celým svým srdcem a duší k přesvědčení britských občanů, aby hlasovali pro setrvání v reformované EU, kterou jsme dnes zajistili.*“ (Cameron 2016)

3.2.2 Domácí politika

Kromě situace v Konzervativní straně je evropská politika D. Camerona ovlivňována i jinými faktory, jako například poměry na domácí politické scéně.

V roce 2010 vyhráli konzervativci volby, ale protože nezískali většinu, bylo nutné poprvé od druhé světové války vytvořit koaliční vládu a partnerem konzervativců se stávají Liberální demokraté. Otázka Evropy hrála při vyjednávání o pravidlech budoucí koalice poměrně důležitou roli. V této oblasti si byly strany velmi vzdálené, jelikož Liberální demokraté patří dlouhodobě mezi podporovatele evropské integrace. Při jednáních se museli brát v potaz názory obou zúčastněných stran a dohoda v této rovině vzešla ze syntézy jejich názorů. Kromě toho, že D. Cameron byl nucený reflektovat názory členů ve vlastní straně, v době koaliční vlády bylo třeba poslouchat i ty od Liberálních demokratů. (Bennister, Heffernan 2012: 778) V koaličním programu *Programme for Government (PfG)* se strany zavázaly, že „*nedojde k dalšímu předávání moci Bruselu bez souhlasu v referendu.*“ Mimo to se koaliční partneři domluvili, že nebudou znovu vyjednávány podmínky členství Británie v EU v době trvání koalice, na čemž trval Nick Clegg. (The Coalition Programme) Liberální demokraté měli vliv na evropskou politiku Konzervativní strany a D. Cameron musel jejich účast ve vládě reflektovat. Například členy ministerstva zahraničí vybíral premiér velmi citlivě a nejvíce euroskeptické poslance upozadil. Dalším příkladem, kdy bylo třeba přijmout názor koaličního partnera, se ukázal slib na vypsání referenda. Tak jak se zavázal premiér v PfG, referendum o znovu vyjednaných podmínkách nemohl vyhlásit v době trvání koaliční vlády. D. Cameron pozdější datum ospravedlnil tím, že na referendum nyní není vhodná doba a je nutné vyjednat změny, které budou kodifikovány v nové evropské smlouvě. Pouze v případě, že konzervativci uspějí ve volbách v roce 2015, budou požadovat reformu EU, jejíž výsledek nechají schválit v referendu. (Goes 2014: 49, 55) D. Cameron nejen že byl nucený reagovat na situaci ve vlastní straně, ale v době trvání koaliční vlády musel akceptovat i názory Liberálních demokratů. Jejich účast ve vládě měla pravděpodobně za následek zmírnění euroskeptických postojů konzervativců, jelikož Liberální demokraté jsou tradičně považováni za pro-evropské a jejich názory se odrazily i ve výstupech vlády.

Vyjma proevropsky orientované strany se D. Cameron musel vyrovnat i se stranou na opačném názorovém spektru – se stranou UKIP. UKIP je považována za *single-issue party*, jejichž hlavním cílem je odchod Velké Británie z EU. (Lynch et

al. 2011: 734) Tím, jak konzervativci vytvořili koaliční vládu s Liberálními demokraty, posunuli se více do středu a otevřel se prostor na pravé straně politického spektra, který obsadila UKIP. U strany UKIP můžeme najít velkou podobnost s pravicovým křídlem konzervativců, což navíc umocňuje fakt, že jejich myšlenky vycházejí z názorů M. Thatcherové⁵⁴ prezentovaných při její řeči v Bruggách. Právě UKIP představovala pro konzervativce největší hrozbu, jelikož mohla převzít nespokojené voliče konzervativců nesouhlasících s liberálním konzervatismem D. Camerona. Příslib v podobě referenda můžeme kromě reakce na euroskeptické hlasy v řadách konzervativců považovat i za odezvu na obavu ze ztráty podpory voličů, kteří by mohli hlasovat pro UKIP. (Tournier-Sol 2015: 146–147) Slib vypsaní referenda posunul konzervativce opět o něco více od středu, čímž strana chtěla znovu získat pravicové voliče. N. Clegg litoval fakt, že se David Cameron vzdaluje středové politice, jelikož to negativně ovlivňovalo fungování koalice. (Wintour 2013) UKIP znamenal v době koaličního vládnutí největší hrozbu pro Konzervativní stranu, ale po volbách v roce 2015 se tato obava zmenšila. UKIP i navzdory skutečnosti, že ve volbách skončil třetí, získal pouze jedno křeslo v parlamentu. (Denver 2015: 11) Hrozba ze strany UKIP dokázala ovlivnit politickou agendu vlády. Konzervativní poslanci se báli, že UKIP může sebrat straně pravicové voliče,⁵⁵ a proto tlačili na D. Camerona, aby zastal tvrdší pozici v otázce evropské integrace. Konzervativní strana se z obavy z růstu preferencí UKIP posunula v otázce Evropy o něco více napravo.

Kromě toho, že se D. Cameron snaží udržet pohromadě Konzervativní stranu, po referendu ve Skotsku v roce 2014 musí myslet i na celistvost celé země. Novou výzvu pro Cameronovu administrativu představuje *Skotská národní strana (SNP)*. I přesto, že si Skotové v referendu v roce 2014 odhlasovali setrvání ve Spojeném království, nemusí trvat dlouho a o této otázce budou rozhodovat znovu. Jak prohlásila předsedkyně strany Nicola Sturgeon, druhé referendum o nezávislosti může být vyhlášeno v případě, že Skotsko bude hlasovat pro zachování členství v EU a zbytek země se ji rozhodne opustit. (Demianyk 2016) Strana SNP vidí členství v EU jako nejlepší zájem Skotska. Skoti nepovažují EU za dokonalou a požadují její reformu, na druhou stranu chtějí získat silnější hlas v Evropě tak, aby se mohli podílet na diskusi o její budoucnosti. (SNP) SNP získala při volbách v roce 2015 56 křesel v parlamentu a

---

⁵⁴ Nigel Farrage považuje M. Thatcherovou za svůj hlavní zdroj inspirace. (Tournier-Sol 2015: 145)

⁵⁵ Dle výzkumu převzala UKIP konzervativcům ve volbách v roce 2010 až 20 parlamentních křesel. V případě, že by je získali konzervativci, mohli by vládnout většinou. (Tournier-Sol 2015: 147)

ve Skotsku jasně dominovala.⁵⁶ Konzervativci jsou nyní nuceni respektovat názory SNP a snažit se najít společná východiska v otázce Evropy.

Cameronova evropská politika je navíc ovlivňována britským specifickým postojem k EU spočívajícím v jisté odlišnosti od kontinentálních partnerů. Veřejnost je v posledních letech více protievropsky naladěná,⁵⁷ což se nutně musí odrazit i v politice Konzervativní strany. (Copsey, Haughton 2014: 77) Rostoucí skepse veřejnosti vůči EU se následně odráží v politice konzervativců a má vliv na evropskou politiku D. Camerona.

3.2.3 Evropská dimenze

Situace v Konzervativní straně a na domácí politické scéně se odráží v Cameronově postoji k evropské politice nejvíce. Evropská dimenze ovlivňuje D. Camerona pouze v případě, kdy dojde k ohrožení zájmů Konzervativní strany či Velké Británie. Takový případ může nastat, když má dojít k postoupení pravomocí do Bruselu, či se objeví riziko v podobě hlubší integrace.

Ohrožení zájmů Velké Británie spatřoval D. Cameron při volbě nového prezidenta Evropské komise v roce 2014. Hlavní favorit voleb Jean-Claude Juncker nepředstavoval pro D. Camerona vhodného kandidáta. V Junckerovi viděl hrozbu pro britskou suverenitu, jelikož uchazeč patřil k federalistům a zastáncům hlubší integrace. Juncker podporuje agendu sociální spravedlnosti a naopak varuje před diktátem volného trhu, tedy zastává pravý opak oproti konzervativcům. (BBC News 2014) Cameron na adresu Junckera pronesl: „*Jean-Claude Juncker byl v samém srdci projektu za zvýšení pravomocí Bruselu a snížení moci národních států.*“ (Cameron 2014) Jak poznamenává Desmond Dinan, podpora Junckera by v době silících protievropských nálad stála D. Camerona a konzervativce mnoho hlasů, naopak jeho kritika představovala snadný způsob, jak získat podporu euroskeptiků. D. Cameron si myslel, že bude volbu nového předsedy moci blokovat, ale od Smlouvy z Nice stačila

---

⁵⁶ Labouristé získali pouze jedno křeslo v parlamentu na skotském území. Právě ve Skotsku do té doby labouristé dominovali nad konzervativci. Konzervativci a Liberální demokraté obdrželi taktéž po jednom parlamentním křesle. (Mitchell 2015: 99)

⁵⁷ Britská veřejnost se v posledních letech staví k EU více negativně. Tento trend je však možné pozorovat napříč celou Evropou a souvisí s ekonomickou krizí, která postihla Evropu po roce 2007. (Copsey, Haughton 2014: 77) Dle výzkumu britského deníku *The Telegraph* z roku 2014 založeného na výsledcích z eurobarometru věří v EU nejméně Britů od roku 1997. K poklesu došlo také v otázce podpory členství jako takového. Podpora pro členství v EU dosáhla vrcholu v roce 1991, kdy 57 % dotázaných Britů věřilo, že členství v EU je „dobrá věc“ (celoevropský průměr byl 71 %). V roce 2014 si myslelo pouze 35 % dotázaných Britů, že členství v EU je „dobrá věc.“ (Stylianou 2014)

pro zvolení prezidenta Evropské komise v Evropské radě pouze kvalifikovaná většina. Navzdory Cameronovým snahám o získání podpory napříč státy EU, jediný, kdo hlasoval proti Junckerovi, byl Viktor Orbán. Volba nového prezidenta Evropské komise znamenala pro D. Camerona drtivou porážku a ponížení. (Dinan 2015: 96–97)

V případě návrhů na reformu EU si byl D. Cameron vědom, že v Evropě neexistuje vůle k zásadním změnám. Od svého plánu na hlubokou reformu a její kodifikaci ve smlouvě raději upustil. Navrhl pouze kosmetické úpravy, na kterých se lídři dalších 27 států dokážou shodnout tak, aby to následně doma mohl označit za úspěch. (Subacchi 2015) Výsledná dohoda, o které budou rozhodovat britští voliči v červnovém referendu, je tak kompromisem mezi tím, jak daleko jsou schopni zajít evropští státníci a mezi požadavky D. Camerona. Pro premiéra bylo důležité dovést domů dohodu, obsahující alespoň drobné úpravy, díky nimž bude moci obhajovat zachování britského členství.

Britského premiéra lze označit za pragmatika. Krok k vypsání referenda je nutné vidět jako reakci na vnitrostranický konflikt nad otázkou evropské integrace, který se stále nepodařilo utišit. Opětovně použil metodu posunutí se více euroskeptickým směrem k uklidnění poměrů uvnitř Konzervativní strany. Ve straně nadále existuje silné pravicové euroskeptické křídlo volající po hluboké reformě EU, případně jejím opuštění. Aby D. Cameron zabránil ještě výraznějšímu rozdělení strany a předešel tak situaci před rokem 2005, reagoval na nastálou situaci slibem znovu vyjednat podmínky britského členství. Sám se postavil na stranu kampaně volající po pokračování členství v EU.

Evropská politika D. Camerona není ovlivněna jen situací v Konzervativní straně, ale do určité míry i podmínkami na domácí politické scéně. Premiér je nucený vyrovnávat se s rozličnými faktory a protichůdnými tlaky, jako jsou euroskeptické postoje UKIPu, či pro-evropské hlasy z SNP. V období 2010–2015 představoval významný zdroj politiky vůči Evropě i koaliční partner Liberální demokraté.

Evropská dimenze má nejmenší vliv na premiérovu evropskou politiku a nevygenerovala žádné zásadní výzvy a momenty, které by ovlivnily Cameronův euroskepticismus. Premiér se na evropské rovině snaží bránit britské zájmy a evropská politika koresponduje s názory uvnitř Konzervativní strany a odráží situaci na domácí

půdě. To, že evropská dimenze jako zdroj Cameronovy politiky není tak silná, je možné zasadit do širšího kontextu. Velká Británie se stále snaží najít své místo v měnícím se světě. Svými evropskými partnery je vnímána jako „*awkward partner*.“ Čím více Británie opouští integrační proces, tím se sama vyřazuje ze sféry globální politiky. To potvrzuje i fakt, že se Británie neúčastní důležitých schůzek, jako například přípravy Minských dohod v souvislosti se situací na Ukrajině, jednání o Blízkém východě či setkání o bezpečnostních otázkách ve střední Evropě. Hlavními tahouny evropské zahraniční politiky jsou Německo a Francie, a Británie evidentně ztrácí svůj mezinárodní vliv. (Niblett 2015: 10)

3.3 Typologizace euroskepticismu Konzervativní strany pod vedením Davida Camerona

Na základě analýzy jednotlivých dimenzí a zdrojů Cameronovy evropské politiky lze identifikovat převažující rys, a to její nekoherentnost. Evropská politika D. Camerona nevykazuje známky koherentní strategie k integračnímu procesu, jež by premiér od nástupu do funkce prosazoval. Zkoumáním tří zdrojů Cameronovy evropské politiky, a to situací v Konzervativní straně, na domácí politické scéně a v evropské aréně jsme dospěli k závěru, že postoj D. Camerona vůči EU určován prvními dvěma dimenzemi, tedy situací ve vlastní straně a na domácí politické scéně.

D. Camerona můžeme považovat za pragmatického euroskeptika, který dokáže rozpoznat výhody spojené se členstvím v EU. Nicméně v důsledku tlaku od euroskeptického křídla konzervativců byl nucen v otázce Evropy zaujmout euroskeptičtější pozici. Chystané červnové referendum koresponduje s Cameronovou metodou spočívající v přitvrzení euroskepticismu k uklidnění situace ve straně. Tuto metodu použil od svého nástupu do čela strany několikrát s cílem utišit euroskeptiky ve straně a získat si jejich podporu. D. Cameron sám EU opustit nechce. Se svými evropskými partnery vstoupil do negociací, ale vyjednal pouze marginální změny. Změny následně prezentoval před svými spolustraníky a britskou veřejností jako vítězství pro Velkou Británii a postavil se na stranu pro setrvání v EU. Někteří konzervativci vnímali nově vyjednané podmínky jako nepřijatelné a vyjádřili podporu kampani pro odchod Británie z EU. Hlubší reformní kroky by sice mohly uspokojit situaci ve straně, na druhou stranu by vedly ke zhoršení pozice Velké Británie v EU.

Premiér kromě poměrů ve straně musí reagovat na situaci na domácí politické scéně. V britské aréně je nucený v evropské otázce balancovat mezi dvěma póly. Koaliční vláda s proevropsky orientovanými Liberálními demokraty trvající od května 2010 do května 2015 nutila D. Camerona zastávat smířlivější politiku vůči EU a posunula konzervativce více ke středové politice. Zmírnění euroskepticismu netrvalo příliš dlouho, jelikož se objevila nová hrozba v podobě sílící protievropské strany UKIP. Právě euroskeptická povaha UKIP přinutila (spolu s pravicovým křídlem konzervativců) D. Camerona, aby v otázce EU zastal euroskeptičtější pozici. Politika D. Camerona vůči Evropě musela v době trvání koaliční smlouvy oscilovat mezi proevropskými Liberálními demokraty a euroskeptickým UKIPem. Po volbách v květnu 2015 se objevuje nový problém související s citlivou otázkou Skotska a růstem preferencí SNP. SNP je proevropská strana podporující zachování členství Velké Británie v EU. Nejenže D. Cameron musí reagovat na možnost rozdělení vlastní strany, ale v sázce je nově i celistvost Británie jako takové.

Konzervativní stranu můžeme s jistotou označit jako euroskeptickou a její pozice je v souladu se Szczerbiakovou a Taggartovou definicí euroskepticismu - strana se vyznačuje opozicí vůči procesu evropské integrace. (Taggart citován in Szczerbiak, Taggart 2008b: 7) Euroskepticismus se stal součástí identity Konzervativní strany a díky M. Thatcherové se odpor k evropské integraci ve straně institucionalizoval. I když je euroskepticismus u konzervativců hluboce zakořeněn a stal se součástí jejich ideologie, míra euroskepticismu je často používána jako pragmatický nástroj sloužící k maximalizaci volebních zisků. Pro konzervativce má euroskepticismus i taktický motiv a dle potřeby strana zaujme mírnější či tvrdší pozici vůči EU. (Sitter, Batory 2008: 58–60) Příkladem může být situace související s posunem strany do středu politického spektra po nástupu D. Camerona a přijetí o něco více smířlivější pozice vůči EU k opětovnému získání voličů. Následně se ukázalo, že UKIP přebírá konzervativcům euroskeptické voliče, a proto se strana znovu přemístila o něco více napravo, aby tyto voliče získala zpět.

Konzervativní strana se posunula více euroskeptickým směrem, to ale neznamená, že ji můžeme zařadit mezi tzv. *tvrdé euroskeptiky*. Skutečností je, že uvnitř konzervativců existuje v otázce Evropy nejednotnost a ve straně můžeme najít tvrdé euroskeptiky seskupující se ve frakcích. Zároveň zde nalezneme skupiny, které jsou

k evropské integraci indiferentní či nakloněné. Konzervativní strana⁵⁸ se vyznačuje frakcionalizací k otázce EU, ale frakce necharakterizují stranu jako celek. Konzervativci podporují některé evropské politiky jako například jednotný trh či rozšiřování EU a k otázce evropské integrace se staví obecně pragmaticky. K některým záležitostem zauímají rezervovanou pozici a požadují reformu EU. Konzervativní strana tak jednoznačně stále zapadá do definice měkkého euroskepticismu A. Szczerbiaka a P. Taggarta, kdy: „...neexistuje principiální opozice vůči evropské integraci nebo členství v EU, ale existují obavy v jedné nebo více oblastech, které vedou k opozičním náladám vůči EU, nebo existuje dojem, že národní zájmy jsou v současné době v rozporu s trajektorií EU.“ (Szczerbiak, Taggart 2008a: 8) To i přesto, že evropská politika D. Camerona vedla k vypsání referenda o setrvání či opuštění EU. Tento krok potvrzuje ad hoc metodu, kterou D. Cameron používá k uklidnění situace ve vlastní straně a posiluje vlastní manévrovací prostor v rámci strany a na domácí politické scéně. Strana v otázce budoucího setrvání v EU není jednotná, ale sám D. Cameron apeluje na zachování členství Velké Británie v EU a je to stále předseda, kdo určuje hlavní směr strany. Konzervativní strana prozatím splňuje definici měkkého euroskepticismu, ale je otázkou do budoucna, zda nedojde k dalšímu posunu v důsledku kampaně před referendem a následném období po samotném hlasování.

---

⁵⁸ Luke Moore ve svém výzkumu rozdělil poslance Konzervativní strany do pěti skupin (Eurofilové; Agnostici; Měkcí euroskeptici; ti, co chtějí EU potencionálně opustit; ti, co jí chtějí opustit), podle toho jak se staví k otázce Evropy. Největší skupinu tvoří měkcí euroskeptikové (49%). Ti, co chtějí EU potencionálně opustit a ti, kteří ji chtějí opustit, tvoří asi jednu třetinu všech poslanců. Poslanci byli kategorizováni na základě rozličných faktorů, jako jejich parlamentní voličské záznamy, proslovy, členství v organizacích atd. Jedná se o studii konzervativních poslanců v období koaliční vlády mezi roky 2010–2015. Autor říká, že se po volbách poměry zastoupení jednotlivých skupin změnily, nicméně pouze o něco více než jednu třetinu konzervativních poslanců je možné považovat za tvrdé euroskeptiky, kteří chtějí z EU vystoupit a stále převládají ti poslanci, kteří chtějí pokračovat v členství v EU. (Moore 2015)

Závěr

Tato práce se zabývala reflexí současného euroskepticismu britských konzervativců. Hlavním podmětem k jejímu napsání bylo prohlášení Davida Camerona v lednu 2013, že v případě úspěchu konzervativců v parlamentních volbách v roce 2015 vypíše referendum o dalším setrvání Velké Británie v EU. Výsledek referenda, chystaného na červen 2016, bude mít dopad nejen na Konzervativní stranu a Velkou Británii, ale i na celou EU.

Primárním cílem práce bylo zjistit, jaké jsou zdroje evropské politiky a euroskeptických přístupů D. Camerona. Na základě analýzy evropské politiky Davida Camerona autorka zkoumala, zda je jeho politika vůči EU založená na ucelené strategii, která navazuje na politiku Konzervativní strany vůči evropské integraci, či se jedná o jeho vlastní pojetí evropské politiky, nebo pouze o reakci na situaci ve vlastní straně, na domácí politické scéně a v evropské aréně. Práce se taktéž zabývala proměnou postoje Konzervativní strany vůči ES, respektive EU po druhé světové válce až po rok 2005, kdy byl předsedou strany zvolen D. Cameron. Analýza vývoje názorů na evropskou integraci uvnitř Konzervativní strany nám umožnila pochopit současnou situaci u konzervativců, se kterou se Cameron musí vyrovnat. Sekundárním cílem pak bylo identifikovat současný postoj Konzervativní strany a jeho ukotvení na základě typologie euroskepticismu od autorů A. Szczerbiaka a P. Taggarta.

Práce odpovídala na několik výzkumných otázek, které byly zodpovězeny v jednotlivých kapitolách. Hlavní výzkumné otázky byly: *K jaké změně a vývoji došlo v postoji Konzervativní strany ve vztahu k evropské integraci v období po druhé světové válce až po současnost? Je politika Davida Camerona vůči Evropě založená na ucelené, koherentní strategii, nebo se jedná o spíše ad hoc reaktivní přístup vycházející ze situace ve vlastní straně, na domácí politické scéně a v evropské aréně? K důslednějšímu objasnění dané problematiky si autorka zvolila i dílčí otázky: Jaké jsou hlavní zdroje evropské politiky a euroskeptických přístupů Davida Camerona? Navazuje ve vztahu k Evropské unii David Cameron na evropskou politiku Konzervativní strany? Kam můžeme zařadit Konzervativní stranu pod vedením Davida Camerona podle typologie euroskepticismu od Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta?*

První kapitola se zabývala jednotlivými koncepty a typologiemi euroskepticismu. Nejdříve bylo nutné vypořádat se s jeho definicí, což se ukázalo jako

problematické vzhledem k tomu, že neexistuje žádná obecně platná definice tohoto fenoménu a jednotliví autoři na tuto problematiku nahlízejí rozdílně. Na otázku stranického euroskepticismu je možné se dívat různými způsoby a autoři zkoumající tuto oblast vytvořili různé typologie. Nejdůležitější ze zmíněných typologií, je typologie od Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta, kteří rozdělují euroskepticismus na základě intenzity na *měkký* a *tvrdý*. Rozlišení A. Szczerbiaka a P. Taggarta bylo startovacím bodem pro většinu dalších autorů, kteří vycházejí z jejich typologie a různě ji modifikují či upravují. Kategorie *měkký* a *tvrdý euroskepticismus* od A. Szczerbiaka a P. Taggarta byly v poslední kapitole následně použity pro zachycení postoje Konzervativní strany. Druhá část první kapitoly se zabývala specifiky britského euroskepticismu. Britové mají k projektu evropské integrace řadu výtek, které je možné vysvětlit na základě britské jinakosti a výjimečnosti. Velká Británie se oproti kontinentální Evropě vyvíjela jiným způsobem, k čemuž napomohla i její geografická pozice. Historicko-geografická zkušenost měla za následek odlišný ekonomický a politický vývoj, který z velké části vysvětluje v různé intenzitě odmítavý postoj Británie k evropskému projektu.

Druhá kapitola měla za cíl ilustrovat vývoj názorů Konzervativní strany v otázce evropské integrace po druhé světové válce až po nástup D. Camerona do čela strany. Kapitola byla rozdělena do čtyř časových období, které měly zdůraznit změnu názorů Konzervativní strany. První období začíná rokem 1945 a končí v roce 1961. Konzervativní strana v tomto období odmítá účast na evropském projektu a nelíbí se jí jeho nadnárodní rozměr, který by mohl ohrozit britskou suverenitu. Velká Británie iniciuje vznik několika organizací, ale čistě na mezivládní úrovni. Změna ve vedení strany, vnitropolitické a zahraničněpolitické události vedly k podání první přihlášky ke členství ve Společenství v roce 1961. V době mezi roky 1961 a 1975 je Konzervativní strana nakloněná evropské integraci a podporuje podání druhé přihlášky labouristy, nicméně i ta je zamítnuta francouzským vetem. Poté, co se znovu konzervativci ujímají vlády, je patrné, že jejich hlavním cílem je členství Británie v ES, k čemuž došlo v roce 1973. Dva roky na to vyhlásila labouristická vláda referendum o setrvání v EU a konzervativci se postavili na stranu pro zachování členství. Do té doby můžeme hovořit o konzervativcích jako o „*straně Evropy*.“ K obratu dochází v dalších letech, kdy se předsedkyní Konzervativní strany a Velké Británie stává Margaret Thatcherová, která nejdříve zastává pragmatický názor na ES a vidí výhody plynoucí ze členství v Společenství. Nicméně její projev v Bruggách znamená odklon

od této politiky a k otázce hlubší integrace se staví odmítavě. Názory M. Thatcherové se odrazily i na postoji Konzervativní strany v posledním období mezi léty 1990 až 2005, kdy je možné vidět rozštěpenost strany nad otázkou Evropy. Strana se posunula euroskeptickým směrem a opozice vůči evropské integraci se stává součástí ideologie strany. Konzervativci byli nad otázkou EU roztrženi, ve straně přetrvával odkaz M. Thatcherové a vzniká několik frakcí vyjadřujících se k evropské integraci různě. Hloubka krize uvnitř konzervativců se odrazila na výsledku voleb v roce 1997 a následná léta v opozici vedla k nutnosti znovu nalézt svou identitu.

Druhá kapitola odpovídá na výzkumnou otázku: *K jaké změně a vývoji došlo v postoji Konzervativní strany ve vztahu k evropské integraci v období po druhé světové válce až po současnost?* Konzervativci se proměnili ze strany podporující evropskou integraci na stranu, která hlubší integraci EU odmítá a staví se rezervovaně k některým politikám. Ke změně postoje došlo za vlády M. Thatcherové, která posunula stranu euroskeptickým směrem a odmítavý postoj vůči evropské integraci se stává trvalou součástí politiky konzervativců. Ve straně vznikají protievropské a proevropské frakce, které se vyjadřují k otázce Evropy a v různé míře ovlivňují evropskou politiku konzervativců. EU měla zásadní vliv na Konzervativní stranu po odchodu M. Thatcherové a byla hlavní příčinou stranických sporů. Tento odkaz přetrvává dodnes a straně se nepodařilo najít v otázce Evropy jednotu.

Poslední kapitola měla za cíl analyzovat politiku D. Camerona vůči EU. D. Cameron se ujal předsednického křesla strany v roce 2005 a jeho hlavním úkolem bylo vrátit konzervativce zpět na Downing street. V období mezi roky 2005 až 2010 nebyla evropská politika příliš reflektovaným tématem. Konzervativci si přáli, aby se strana opětovně sjednotila v otázce EU, ale tlak z pravicového křídla strany byl silnější a D. Cameron se potýkal s rostoucím vlivem euroskeptických frakcí, které ho nutily zastávat více protievropskou pozici. D. Cameron se s těmito tlaky musel vyrovnat a vydal se více euroskeptickým směrem, což byla metoda, kterou začal používat, aby uklidnil napjatou situaci ve straně nad otázkou EU. Předseda se snažil zajistit si podporu protievropských frakcí a sjednotit stranu. Metodu poprvé použil po nástupu do čela strany, když euroskeptikům slíbil odchod z proevropsky orientované skupiny v Evropské parlamentu EPP-ED a založení nové protievropsky laděné frakce *Evropských konzervativců a reformistů*. Tento krok na čas upokojil situaci, ale

zanedlouho musel použít stejnou metodu a posunout se více euroskeptickou cestou, aby uklidnil poměry ve straně.

V období po vítězství ve volbách v květnu 2010 byl D. Cameron nucený vyrovnávat se s odlišnou intenzitou zdrojů evropské politiky, mezi které patří tlak z Konzervativní strany, situace na domácí politické scéně a v evropské aréně. Evropskou problematiku nemohl jako premiér nadále ignorovat. Konzervativci zůstávali nad otázkou Evropy rozdělení a euroskeptické křídlo zesílilo natolik, že D. Cameron musel znovu použít metodu založenou na zintenzivnění euroskepticismu, aby se vyrovnal s těmito tlaky. Napětí ve straně a obava z opětovného rozkolu měly za následek Cameronovým slib na vypsání referenda o dalším setrvání Británie v EU. D. Cameron není prvním premiérem, který se rozhodl vypsát referendum o pokračování zapojení Velké Británie v evropském projektu, aby uklidnil situaci ve straně. Před ním podobný krok udělal labouristický premiér H. Wilson v roce 1975, jenž se podobně jako D. Cameron potýkal s rozdělenou stranou. D. Cameron metodu zesílení euroskepticismu k uklidnění poměrů ve straně používá od samotného počátku nástupu do čela konzervativců.

Důležitým zdrojem evropské politiky D. Camerona je i situace na domácí politické scéně. Mezi roky 2010 až 2015 vládli konzervativci společně s proevropsky orientovanými Liberálními demokraty. Ze začátku se zdálo, že k otázce Evropy zaujmou vstřícnější stanovisko, ale růst preferencí protievropsky orientované strany UKIP představoval pro konzervativce největší hrozbu, na kterou byli nuceni reagovat. Strana se posunula více doprava a zaujala silnější protievropskou rétoriku, aby získala zpátky euroskeptické voliče. Hrozba ze strany UKIP se zmenšila po volbách v roce 2015, kdy UKIP získala pouze jedno křeslo v parlamentu. Novým problémem se však stala skotská strana SNP podporující setrvání v EU. D. Cameron je tak na domácí politické scéně nucený vyrovnávat se s rozličnými faktory a protichůdnými tlaky.

Jak se ukázalo, nejméně důležitý zdroj Cameronovy politiky vůči EU představuje samotná evropská dimenze. Na evropské rovině premiér chrání britské zájmy a politika koresponduje s názory uvnitř Konzervativní strany a se situací na domácí politické scéně.

Analýza jednotlivých zdrojů evropské politiky Davida Camerona nám pomohla odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: *Je politika Davida Camerona vůči Evropě*

založená na ucelené, koherentní strategii, nebo se jedná o spíše o ad hoc reaktivní přístup vycházející ze situace ve vlastní straně, na domácí politické scéně a v evropské aréně? Na základě analýzy lze konstatovat, že Cameronova politika vůči Evropě není založena na žádné ucelené strategii. Jak bylo dokázáno, jedná se spíše o reaktivní přístup, který vychází především z odezvy na situaci v Konzervativní straně. I přesto, že je D. Cameron považován za velmi umírněného a pragmatického euroskeptika, často používá metodu, kdy přitvrdí svůj euroskeptický postoj, aby uklidnil situaci ve vlastní straně a předešel dalšímu rozkolu nad otázkou Evropy. Vše vyvrcholilo vypsáním referenda o dalším setrvání Británie v EU, které má, jak Cameron doufá, vyřešit otázku Evropy uvnitř konzervativců jednou provždy. Také jsme zodpověděli doplňující otázky: *Jaké jsou zdroje evropské politiky a euroskeptických přístupů Davida Camerona?* Hlavním zdrojem evropské politiky a euroskeptických přístupů D. Camerona je situace v Konzervativní straně. D. Cameron je nucený vyrovnat se, podobně jako jeho předchůdci, s pravicovými frakcemi uvnitř Konzervativní strany, které zastávají protievropskou politiku. Méně významný zdroj představují poměry na domácí politické scéně. Strana v čele s D. Cameronem musí reagovat na rozličné vnitropolitické faktory a předseda je nucený situaci v domácím prostředí reflektovat. Nejmenší vliv na evropskou politiku má evropská dimenze, která nevygenerovala žádné zásadní výzvy či momenty, které by ovlivnily Cameronův euroskepticismus. Další doplňující otázka byla: *Navazuje ve vztahu k Evropské unii David Cameron na evropskou politiku Konzervativní strany?* D. Cameron v rámci proměnné evropské politiky navazuje na evropskou politiku M. Thatcherové. Přesto, že se po nástupu D. Camerona do čela strany objevily náznaky, že se hodlá vymanit z jejího dědictví, následný vývoj a tlak z Konzervativní strany znamenaly navrácení se k jejímu odkazu.

Poslední část třetí kapitoly se věnovala typologizaci euroskepticismu Konzervativní strany pod vedením Davida Camerona. Hlavním cílem bylo odpovědět na otázku: *Kam můžeme zařadit Konzervativní stranu pod vedením Davida Camerona podle typologie euroskepticismu od Szczerbiaka a Taggarta?* Konzervativní strana je euroskeptická a euroskepticismus je jak součástí její ideologie, tak slouží k maximalizaci volebních zisků. I přesto, že se konzervativci vydali o něco více euroskeptickým směrem, nadále trváme na tom, že stále patří do skupiny tzv. *měkkých euroskeptiků*. Vypsání referenda představuje pouze Cameronovu metodu, jak zvětšit svůj manévrovací prostor uvnitř Konzervativní strany a zabezpečit jednotu strany.

D. Cameron podporuje setrvání Británie v EU a jako předseda strany určuje hlavní směr konzervativců. Uvnitř Konzervativní strany existují frakce, které si přejí odchod z EU, ale ty necharakterizují stranu jako celek.

Do budoucna bude zajímavé sledovat, jak se situace v Konzervativní straně vyvine. Euroskepticismus je trvalou součástí politiky Konzervativní strany již od dob M. Thatcherové a jedná se o jednu z určujících charakteristik strany. Stále můžeme hovořit o tom, že je strana *měkce euroskeptická*. Nicméně je možné, že samotná kampaň, která bude provázet referendum, a následná doba po referendu, zapříčiní opětovnou změnu postoje Konzervativní strany vůči EU. Další diskuse o této problematice by se měla zaměřit nejen na výsledek referenda a jeho vliv na Británii, ale i na vliv kampaně k referendu a následnou situaci po něm v Konzervativní straně. Konzervativci jsou nyní na rozcestí a čas ukáže, jakým směrem se vydají.

Seznam literatury

„1964. Conservative Party General Election Manifesto: Prosperity with a Purpose“
Conservative Manifesto 1964, (online). Dostupné z:
<http://www.conservativemanifesto.com/1964/1964-conservative-manifesto.shtml> (5. 3. 2016)

„1997. Conservative Party General Election Manifesto: You can only be sure with Conservatives“
Conservative Manifesto 1997, (online). Dostupné z:
<http://www.conservativemanifesto.com/1997/1997-conservative-manifesto.shtml> (8. 3. 2016)

Apps, Peter. 2016. „EU Referendum. Vote Leave launches campaign featuring Michael Gove, Chris Grayling and Ian Duncan Smith.“ *independent.co.uk*, 20. 2. 2016 (online). Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-vote-leave-michael-gove-ian-dunacn-smith-chris-grayling-john-whittingdale-theresa-a6886181.html> (22. 3. 2016)

Ash, Timothy Garton. 2001. „Is Britain European?“ *International Affairs* 77 (1), 1–13. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2626550> (4. 1. 2016)

Bache, Ian, Andrew, Jordan. 2006. „Britain in Europe and Europe in Britain.“ Pp. 3–16 in Bache, Ian, Andrew, Jordan (eds.). *The Europeanization of British politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Baker, David. 2001. „Britain and Europe: The Argument Continues“ *Parliamentary Affairs* 54 (2), 276–288. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/54/2/276.full.pdf+html> (12. 1. 2016)

Baker, David, Andrew Gamble, Nick Randall, David Seawright. 2004. „Euro scepticism in the British Party System: 'A Source of Fascination, Perplexity, and Sometimes Frustration'“ Pp. 93–116 in Harmsen, Robert, Menno, Spiering (eds.). *Euro scepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. Amsterdam: Rodopi.

Bale, Tim. 2010. *The Conservative Party: From Thatcher to Cameron*. Cambridge: Polity Press.

Bale, Tim. 2012. *The Conservatives since 1945: The Drivers of Party Change*. Oxford: Oxford University Press.

Bale, Tim, Paul, Webb. 2015. „The Conservatives: Their Sweetest Victory?“ *Parliamentary Affairs* 68 (1), 41–53. Dostupné z: http://pa.oxfordjournals.org/content/68/suppl_1/41.full.pdf+html (21. 3. 2016)

BBC News. 2001. „The Things People Say.“ *bbc.com*, 31. 12. 2001 (online). Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1703581.stm (25. 3. 2016)

BBC News. 2014. „European Election: Rivals for EU Commission president.“ *bbc.com*, 19. 5. 2014 (online). Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-27194913> (27. 3. 2016)

Bennister, Mark, Richard, Heffernan. 2012. „Cameron as Prime Minister: The Intra-Executive Politics of Britain’s Coalition Government.“ *Parliamentary Affairs* 65 (4), 778–881. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/65/4/778.full.pdf+html> (21. 3. 2016)

Bismarck, Helene. 2012. „With Europe but not of it’ - An Exclusively British Attitude?“ *The British Scholar Society*, (online). Dostupné z: http://britishscholar.org/publications/2012/06/15/with-europe-but-not-of-it-an-exclusively-british-attitude/#_ednref4 (20. 4. 2016)

Cameron, David. 2005. „Leadership acceptance speech“ *britishpoliticalspeech.org*, (online). Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=315> (23. 3. 2016)

Cameron, David. 2006. „Leader’s speech.“ *britishpoliticalspeech.org*, (online). Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=314> (27. 3. 2016)

Cameron, David. 2007. „Civility and Social Progress“ *theguardian.com*, (online). Dostupné z: <http://www.theguardian.com/politics/2007/apr/23/conservatives.davidcameron> (25. 3. 2016)

Cameron, David. 2009. „Leader’s speech, Manchester“ *britishpoliticalspeech.org*, (online). Dostupné z: <http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=154> (25. 3. 2016)

Cameron, David. 2013. „EU speech at Bloomberg“ *gov.uk*, (online). Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg> (25. 3. 2016)

Cameron, David. 2014. „Interview with David Cameron, 27. 6. 2014“ *euroactiv.com*, (online). Dostupné z: <http://www.euractiv.com/section/eu-priorities-2020/video/cameron-juncker-s-election-as-commission-president-is-profoundly-wrong/> (22. 3. 2016)

Cameron, David. 2015. „A New Settlement for the United Kingdom in a Reformed European Union.“ *gov.uk*, (online). Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/475679/Donald_Tusk_letter.pdf (29. 3. 2016)

Cameron, David. 2016. „PM statement following European Council Meeting: 19 February 2016.“ *gov.uk*, (online). Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/pms-statement-following-european-council-meeting-19-february-2016> (22. 3. 2016)

Conti, Nicoló. 2003. „Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case“ *SEI Working Paper No 70*, (online). Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-13.pdf&site=266> (9. 1. 2016)

Copsey, Nathaniel, Tim, Haughton. 2014. „Farewell Britannia? Issue Capture and the Politics of David Cameron’s 2013 EU Referendum Pledge.“ *Journal of Common Market Studies* 52 (S1), 74–89. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.12177/epdf> (20. 3. 2016)

Crowson, N. J. 2007. *The Conservative Party and European Integration since 1945: At the Heart of Europe?* Routledge: New York.

Danzig, John. 2013. „Winston Churchill: A founder of the European Union“ *eu-ropes.ideasoneuropa.eu*, (online). Dostupné z: [http://eu-](http://eu-ropes.ideasoneuropa.eu)

rope.ideason europe.eu/2013/11/10/winston-churchill-a-founder-of-the-european-union/
(5. 3. 2016)

Davis, Richard. 2013. „WSC’s ‘Three Majestic Circles’“ *Finest Hour: The Journal of Winston Churchill*, (online). Dostupné z: http://www.winstonchurchill.org/images/finesthour/pdf/Finest_Hour_160.pdf (22. 2. 2016)

Demianyk, Graeme. 2016. „SNP Signals Resistance to July EU Referendum Favoured by David Cameron because of School Holiday Clash.“ *huffingtonpost.co.uk*, 15. 1. 2016 (online). Dostupné z: http://www.huffingtonpost.co.uk/2016/01/15/eu-referendum-snp-school-holiday-scotland_n_8991620.html (26. 3. 2016)

Denver, David. 2015. „The Results: How Britain Voted?“ *Parliamentary Affairs* 68 (1), 5–24. Dostupné z: http://pa.oxfordjournals.org/content/68/suppl_1/5.full.pdf+html (28. 3. 2016)

Dinan, Desmond. 2015. „Governance and Institutions: The Year of the Spitzenkandidaten.“ *Journal of Common Market Studies* 53 (Annual Review), 93–107. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.12262/epdf> (22. 3. 2016)

Dvořáková, Vladimíra a kol. 2008. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica.

Escarcena, Ignacio. 2013. „From Liberal Conservative to Conservative Cnservative: David Cameron’s Political Branding.“ *London school of Economics*, (online). Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/mediaWorkingPapers/MScDissertationSeries/2013/msc/111-Escarcena.pdf> (22. 3. 2016)

„European Citizenship. Spring 2015“ *Standard Eurobarometr* 83, (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/68530> (17. 1. 2016)

„Euroscepticism and its roots: The open sea“ *The Economist* 17. 10 2015, (online). Dostupné z: <http://www.economist.com/news/special-report/21673510-why-british-opposition-eu-goes-deep-open-sea> (5. 3. 2016)

Evans, Stephen. 2008. „Consigning its Past to History? David Cameron and the Conservative Party“ *Parliamentary Affairs* 61 (2), 291–314. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/61/2/291.full.pdf+html> (28. 3. 2016)

Evans, Stephen. 2010. „Mother’s boy: David Cameron and Margaret Thatcher“ *The British Journal of Politics and International Relations* 12 (3), 325–343. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-856X.2010.00417.x/epdf> (22. 3. 2016)

Flood, Chris. 2002. „Euro scepticism: A Problematic Concept“ *UACES 32nd Conference*, (online). Dostupné z: <http://uaces.org/documents/papers/0201/flood.pdf> (9. 1. 2016)

Forster, Anthony. 2002. *Euro scepticism in Contemporary British Politics*. New York: Routledge.

Garnett, Mark, Kevin, Hickson. 2009. *Conservative thinkers: The key contributors to the political thought of the modern Conservative Party*. Manchester University Press: Manchester.

Gerbert, Pierre. 2004. *Budování Evropy*. Praha: Nakladatelství Karolinum.

Gifford, Chriss. 2008. *The Making of Euro sceptic Britain: Identity and Economy in a Post-Imperial State*. Hampshire: Ashgate Publishing.

Gilewska, Kasia. 2016. „The Conservative Party Success and the One Nation Tradition“ *e-ir.info*, (online). Dostupné z: http://www.e-ir.info/2016/02/27/by-adopting-one-nation-tradition-did-the-uk-conservative-party-win-the-election/#_edn24 (25. 3. 2016)

Goes, Eunice. 2014. „The Coalition and Europe: A Tale of Reckless Drivers, Steady Navigators and Imperfect Roadmaps.“ *Parliamentary Affairs* 67 (1), 45–63. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/67/1/45.full.pdf+html> (26. 3. 2016)

Gowland, David, Arthur Turner, Alex Wright. 2010. *Britain and the European Integration Since 1945: On the Sidelines*. New York: Routledge.

Grant, Charles. 2008. „Why is Britain Euro sceptic?“ *Centre for European Reform*, (online). Dostupné z:

http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/essay_euroscptic_19dec08-1345.pdf (14. 1. 2016)

Green, Jane. 2010. „Strategic Recovery? The Conservatives under David Cameron.“ *Parliamentary Affairs* 63 (4), 667–688. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/63/4/667.full.pdf+html> (26. 3. 2016)

Hannan, Daniel. 2015. „David Cameron will secure all of his EU reforms - because they will alter nothing.“ *blogs.spectator.co.uk*, (online). Dostupné z: <http://blogs.spectator.co.uk/2015/11/david-cameron-will-secure-all-of-his-eu-reforms-because-they-will-alter-nothing/> (25. 2. 2016)

Harmsen, Robert, Menno, Spiering. 2004. „Introduction: Euroscepticism and the Evolution of European Political Debate.“ Pp. 13–37 in Harmsen, Robert, Menno, Spiering (eds.). *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. Amsterdam: Rodopi.

Heppell, Timothy. 2008. *Choosing the Tory Leader: Conservative Party Leadership Elections from Heath to Cameron*. New York: Tauris Academic Studies.

Hnát, Pavel. 2010. „ESVO jako alternativní forma integrace v Evropě.“ Pp. 19–36 in Marek Loužek (ed.). *Vznik EFTA: Padesát let poté*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku.

Holub, Martin. 2014. „Kam kráčí (zvláštní) anglo–americké vztahy?“ *e-Polis.cz*, (online). Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/kam-kraci-zvlastni-anglo-americke-vztahy.html> (21. 3. 2016)

Churchill, Winston. 1946. „Adress given by Winston Churchill (Zurich, 19 September 1946)“ *cvce.eu*, (online). Dostupné z: http://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/e8f94da5-5911-4571-9010-cdcb50654d43/Resources#7dc5a4cc-4453-4c2a-b130-b534b7d76ebd_en&overlay (5. 3. 2016)

„Invitation to join the government of Britain.“ *Conservative Manifesto 2010*, (online). Dostupné z: [file:///C:/Users/Barbora/Downloads/Manifesto2010%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Barbora/Downloads/Manifesto2010%20(2).pdf) (15. 3. 2016)

„Jednotný evropský akt“ EUR-Lex, (online). Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3Axy0027> (7. 3. 2016)

Jones, Alistair. 2007. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Kaniok, Petr. 2006. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů*. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/12188/fss_d/Dizertace_Kaniok.pdf (28. 12. 2015)

Kaniok, Petr. 2009. „Europeanists, Eurogovernmentalists, and Eurosceptics: A Constructive Criticism of Previous Research.“ Pp. 159–178 in Arató, Krisztina, Petr Kaniok (eds.). *Euroscepticism and European Integration*. Zagreb: Political Science Research Centre Zagreb.

Kirby, Dianne. 2000. „Divinely Sanctioned: The Anglo-American Cold War Alliance and the Defence of Western Civilization and Christianity.“ *Journal of Contemporary History* 35 (3), 385–412. Dostupné z: http://uir.ulster.ac.uk/17988/1/Divinely_Sanctioned_D_Kirby.pdf (24. 3. 2016)

Kirkup, James. 2010. „David Cameron: I am a Eurosceptic.“ *blogs.telegraph.co.uk*, (online). <http://blogs.telegraph.co.uk/news/jameskirkup/100061373/david-cameron-i-am-a-eurosceptic/> (28. 3. 2016)

Kirkup, James. 2013. „Margaret Thatcher: Conflict over Europe led to final battle.“ *telegraph.co.uk*, 8. 4. 2013 (online). Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/margaret-thatcher/9980360/Margaret-Thatcher-Conflict-over-Europe-led-to-final-battle.html> (12. 3. 2016)

Kopecký, Petr, 2004. „An Awkward Newcomer? EU Enlargement and Euroscepticism in the Czech Republic.“ Pp. 225–246 in Harmsen, Robert, Menno, Spiering (eds.). *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. Amsterdam: Rodopi.

Leconte, Cécile. 2010. *Understanding Euroscepticism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Liddle, Roger. 2014. *The Europe Dilemma: Britain and the Drama of EU Integration*. London: I. B. Tauris & Co.

Loth, Wilfried. 2015. *Building Europe: A History of European Unification*. Berlin: De Gruyter Oldenbourg.

Ludlow, N. Piers. 2015. „Safeguarding British Identity or Betraying It? The Role of British ‘Tradition’ in the Parliamentary Great Debate on EC Membership, October 1971“ *Journal of Common Market Studies* 53 (1), 18–34. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.12202/epdf> (5. 1. 2016)

Lynch, Philip. 2009. „The Conservative and the European Union: The Lull Before the Storm?“ Pp. 187–207 in Lee, Simon, Matt, Beech (eds.). *The Conservatives Under the David Cameron: Built to Last?* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Lynch, Philip. 2011. „The Con-Lib Agenda for Europe.“ Pp. 218–236 in Lee, Simon, Matt, Beech (eds.). *The Cameron–Clegg Governmen: Coalition Politics in an Age of Austerity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Lynch, Philip, Richard Whitaker, Gemma Loomes. 2011. „The UK Independence Party: Understanding a Niche Party’s Strategy, Candidates and Supporters.“ *Parliamentary Affairs* 65 (4), 733–757. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/early/2011/11/09/pa.gsr042.full.pdf?keytype=ref&ijkey=Bg7CpJDrzgHz6FQ> (27. 3. 2016)

Macmillan, Harold. 1961. „House of Commons’ Speech: European Economic Community.“ *hansard.millbanksystems.com*, (online). Dostupné z: <http://hansard.millbanksystems.com/commons/1961/aug/02/european-economic-community> (15. 3. 2016)

Miers, David. 2004. „Britain in Europe: Community to Union, 1973–2001.“ Pp. 12–36 in Giddings, Philip, Gavin, Drewry (eds.). *Britain in the European Union: Law, Policy and Parliament*. New York: Palgrave.

Miller, Vaughne. 2015. „Briefing Paper: The 1974–75 UK Renegotiation of EEC Membership and Referendum.“ House of Commons Library, (online). Dostupné z:

<http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7253/CBP-7253.pdf> (22. 3. 2016)

Milward, Alan S. 1984. *The Reconstructiton of Western Europe, 1945–51*. Berkeley: University of California Press.

Mitchel, James. 2015. „Sea Change in Scotland.“ *Parliamentary Affairs* 68 (1), 88–100. Dostupné z: http://pa.oxfordjournals.org/content/68/suppl_1/88.full.pdf+html (26. 3. 2016)

Moore, Luke. 2015. „What explains euroscepticism in the conservative party?“ *blog.politics.ox.ac.uk*, (online). Dostupné z: <http://blog.politics.ox.ac.uk/what-explains-euroscepticism-in-the-conservative-party/> (26. 3. 2016)

Nálevka, Vladimír. 2010. *Světová politika ve 20. století, (II.)*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml.

„New Labour because Britain deserves better“ *Labour manifesto 1997*, (online). Dostupné z: <http://www.politicsresources.net/area/uk/man/lab97.htm> (8. 3. 2016)

Niblett, Robin. 2015. „Britain, Europe and the World: Rethinking the UK’s Circles of Influence.“ *chathamhouse.org*, (online). Dostupné z: <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/20151019BritainEuropeWorldNiblettFinal.pdf> (29. 3. 2016)

„October 1974 Labour Party Manifesto: Britain Will Win With Labour.“ *Labour Party Manifesto 1974*, (online). Dostupné z: <http://www.labourmanifesto.com/1974/oct/1974-oct-labour-manifesto.shtml> (15. 3. 2016)

Parry, John. 2010. „A Complete and Indissoluble Union.“ *federalunion.org.uk*, (online). Dostupné z: <http://www.federalunion.org.uk/a-complete-and-indissoluble-union/> (23. 2. 2016)

Petřík, Lukáš. 2010. „Konzervativní nacionalismus Margaret Thatcherové. Ideové základy konzervativní revoluce a thatcherismu“ *euportal.parlamentnilisty.cz*, (online). Dostupné z: <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/6677-konzervativni->

nacionalismus-margaret-thatcherove-ideove-zaklady-konzervativni-revoluce-a-thatcherismu.aspx (5. 3. 2016)

Reeves, Richard. 2008. „This is David Cameron.“ *Public Policy Research* 15 (2), 63–67. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1744-540X.2008.00512.x/epdf> (25. 3. 2016)

„Reuters“ *Brittanica*, (online). Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Reuters> (18. 4. 2016)

Riishøj, Søren. 2010. „Europeanization and Euroscepticism: Experiences from Poland and the Czech Republic.“ *University of Southern Denmark*, (online). Dostupné z: http://static.sdu.dk/mediafiles//C/1/7/%7BC1706F42-D5DC-47A0-9CA9-8708ABF499F9%7DEuroscepticism_hjemmeside.pdf (3. 1. 2016)

Sam-Sang, Jo. 2007. *European Myth: Resolving the Crises in the European Community/European Union*. Suite: University Press of America.

Seawright, David. 2010. *The British Conservative Party and One Nation Politics*. New York: The Continuum International Publishing Group.

Seldon, Anthony, Stuart, Ball. 2011. *Conservative Century: The Conservative Party since 1990*. Oxford Scholarship Online. Dostupné z: <http://quqyoc.ru/wygiwemyki.pdf> (5. 3. 2016)

Sitter, Nick. 2002. „Opposing Europe: Euro-scepticism, Opposition and Party Competition“ *SEI Working Paper No 56*, (online). Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-9.pdf&site=266> (10. 1. 2016)

Sitter, Nick, Agnes Batory. 2008. „Protectionism Populism, or Participation? Agrarian Parties and the European Question in Western and East Central Europe.“ Pp. 52–75 in Szczerbiak, Aleks, Paul, Taggart (eds.). *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism*. New York: Oxford University Press.

„Slings and arrows.“ *The Economist*, 9. 5. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.economist.com/news/special-report/21650290-financial-technology-will-make-banks-more-vulnerable-and-less-profitable-it> (25. 3. 2016)

SNP. „What is the SNP’s position on the EU?“ *snp.org*, (online). Dostupné z: http://www.snp.org/pb_what_is_the_snp_s_position_on_the_eu (25. 3. 2016)

Spiering, Menno. 2004. „British Euroscepticism“ Pp. 127–149 in Harmsen, Robert, Menno, Spiering (eds.). *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. Amsterdam: Rodopi.

„Strong Leadership. Clear Economic Plan. A Brighter, More Secure Future.“ *Conservative manifesto 2015*, (online). Dostupné z: <https://www.conservatives.com/manifesto> (20. 3. 2016)

Stylianou, Nassos. 2014. „Trust in the EU at all time low latest figures show.“ *telegraph.co.uk*, 22. 1. 2014 (online). Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/10586961/Trust-in-EU-at-an-all-time-low-latest-figures-show.html> (12. 3. 2016)

Subacchi, Paola. 2015. „The coming crises between Britain and the EU.“ *foreignpolicy.com*, (online). Dostupné z: <http://foreignpolicy.com/2015/05/26/britain-eu-david-cameron-conservatives-finance-economics/> (25. 3. 2016)

Szczerbiak, Aleks, Paul, Taggart. 2002. „The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States“ *SEI Working Paper No 51*, (online). Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-51.pdf&site=266> (10. 1. 2016)

Szczerbiak, Aleks, Paul, Taggart. 2003. „Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality“ *SEI Working Paper No 69*, (online). Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-12.pdf&site=266> (5. 1. 2016)

Szczerbiak, Aleks, Paul, Taggart. 2008a. „Introduction: Opposing Europe? The politics of Euroscepticism in Europe.“ Pp. 1–16 in Szczerbiak, Aleks, Paul, Taggart (eds.).

Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism. Volume 1. Case Studies and Country Surveys. New York: Oxford University Press.

Szczerbiak, Aleks, Paul, Taggart. 2008b. „Introduction: Researching Euroscepticism in European Party System: A Comparative and Theoretical Research Agenda.“ Pp. 1–27 in Szczerbiak, Aleks, Paul, Taggart (eds.). *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism. Volume 2. Comparative and Theoretical Perspectives.* New York: Oxford University Press.

Thatcher, Margaret. 1988. „Speech to the College of Europe“ *margareththatcher.org*, (online). Dostupné z: <http://www.margareththatcher.org/document/107332> (4. 1. 2016)

Thatcherová, Margaret. 2003. *Umění vládnout: Strategie pro svět v pohybu.* Praha: Prostor.

„The Coalition Programme: our programme for government.“ *gov.uk*, (online). Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/78977/coalition_programme_for_government.pdf (22. 3. 2016)

Tournier-Sol, Karine. 2015. „Reworking the Eurosceptic and Conservative Traditions into a Populist Narrative: UKIP’s Winning Formula?“ *Journal of Common Market Studies* 53 (1), 140–156. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.12208/pdf> (5. 1. 2016)

Usherwood, Simon. 2002. „Opposition to the European Union in the UK: The Dilemma of Public Opinion and Party Management.“ *Government and Opposition* 37 (2), 211–230. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1477-7053.00095/epdf> (5. 3. 2016)

Usherwood, Simon, Nick, Startin. 2013. „Euroscepticism as a Persistent Phenomenon“ *Journal of Common Market Studies* 51 (1), 1–16. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-5965.2012.02297.x/pdf> (4. 1. 2016)

Vail, I. Mark. 2015. „Between One-Nation Toryism and Neoliberalism: The Dilemmas of British Conservatism and Britain’s Evolving Place in Europe“ *Journal of Common*

Market Studies 53 (1), 106–122. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.12206/epdf> (5. 3. 2016)

Vasilopoulou, Sofia. 2013. „Continuity and Change in the Study of Euroscepticism: Plus ça change?“ *Journal of Common Market Studies* 51 (1), 153–168. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-5965.2012.02306.x/epdf> (5. 1. 2016)

Wall, Stephen. 2008. *A Stranger in Europe: Britain and the EU from Thatcher to Blair*. Oxford: Oxford University Press.

Watt, Nicholas. 2015. „David Cameron warned he could lose ministers over EU referendum campaign.“ *theguardian.com*, 20. 5. 2015 (online). Dostupné z: <http://www.theguardian.com/politics/2015/may/20/david-cameron-ministers-resign-eu-referendum-campaign-split> (24. 3. 2016)

Webb, Paul, Sarah Childs. 2011. „Wets and Dries Resurgent? Intra-Party Alignments Among Contemporary Conservative Party Members.“ *Parliamentary Affairs* 64 (3), 383–402. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/64/3/383.full.pdf+html> (24. 3. 2016)

Wintour, Patrick. 2013. „UKIP is dragging David Cameron to the right, says Nick Clegg.“ *theguardian.com*, 1. 5. 2013 (online). Dostupné z: <http://www.theguardian.com/politics/2013/may/01/clegg-ukip-tories-right> (28. 3. 2016)

Seznam použitých zkratk

ACML	The Anti-Common Market League
EFTA	Evropská zóna volného obchodu
EOS	Evropské obranné společenství
EPP-ED	Evropská lidová strana – Evropští demokraté
ES	Evropské společenství
ESM	Evropský směnný mechanismus
ESUO	Evropského společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
FBG	Friends of Bruges Group
FPTP	Jednokolový většinový systém
FTA	Evropská průmyslová zóna volného obchodu
HMU	Hospodářská a měnová unie
JEA	Jednotný evropský akt
OEEC	Organizaci pro evropskou hospodářskou spolupráci
SNP	Skotská národní strana

Abstrakt

Bakalářská diplomová práce se zabývala reflexí současného euroskepticismu britské Konzervativní strany, přičemž hlavní důraz autorka kladla na současnou podobu euroskepticismu vyjadřovanou vládou Davida Camerona. Cílem práce je analyzovat proměnu postoje a hlavní zdroje politiky prováděné Konzervativní stranou ve vztahu k evropské integraci. Záměrem práce je zjistit, jaké jsou zdroje evropské politiky a euroskeptických přístupů D. Camerona - zda je jeho politika vůči EU založená na ucelené strategii, která navazuje na politiku Konzervativní strany k evropskému projektu, či se jedná o jeho vlastní pojetí evropské politiky, nebo pouze o reaktivní přístup související se situací v Konzervativní straně, domácí politice nebo na evropské politické scéně. Sekundárním cílem práce je ukotvení současného postoje Konzervativní strany na základě typologie euroskepticismu od autorů Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta. Práce se opírá o deskriptivně-analytickou metodu doplněnou o parciální srovnání. V poslední části je využita typologie A. Szczerbiaka a P. Taggarta pro znázornění, zda došlo k proměně euroskepticismu uvnitř Konzervativní strany.

Celá práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývá samotným pojmem euroskepticismus a britskými specifiky ve vztahu ke kontinentální Evropě. Druhá kapitola pak popisuje vývoj názorů uvnitř Konzervativní strany v otázce evropské integrace až po rok 2005 a pro ilustraci proměny postojů je rozdělena do čtyř časových období. Poslední kapitola analyzuje evropskou politiku britského ministerského předsedy D. Camerona s cílem zjistit, z čeho vychází a případně, na co navazuje politika premiéra vůči Evropě.

Evropská politika D. Camerona není založena na koherentní strategii a jedná se spíše o reakci na situaci v Konzervativní straně, v menší míře na poměry na domácí politické scéně. U konzervativců došlo od roku 1945 k posunu směrem od podpory evropské integrace k euroskepticismu a i přesto, že v posledních letech dochází k zesílení protievropské rétoriky, můžeme stranu stále považovat za měkkce euroskeptickou.

Klíčová slova: Velká Británie, David Cameron, Evropská unie, evropská integrace, euroskepticismus, Konzervativní strana

Abstract

This bachelor thesis deals with reflection of current euroscepticism of the British Conservative Party, while author's main emphasis is focused on the current form of euroscepticism represented by the government of David Cameron. The goal of this thesis is to analyse the change of attitude and main sources of the policy implemented by Conservative Party in relation to the European integration. The intention of thesis is to find out what are the sources of the European policy and eurosceptic attitudes of D. Cameron – whether his policy towards the EU is based on a coherent strategy, which follows the policy of Conservative Party to European project, or if it is his own conception of European policy, or if it is only a reactive approach related to the situation in Conservative Party, on the domestic political level or on the European political level. The secondary objective of this thesis is to anchor the current attitude of the Conservative Party under the typology of euroscepticism from Aleks Szczerbiak and Paul Taggart. The work is based on descriptive and analytic method accompanied by a partial comparison. In the last part, there is used the typology from A. Szczerbiak and P. Taggart to show whether there has been a change of euroscepticism within the Conservative party.

The whole thesis is divided into three chapters. The first chapter deals with the concept of euroscepticism and with British specifics in relation with continental Europe. The second chapter describes the development of opinions within the Conservative Party on the issue of European integration until 2005 and for illustrating the change of attitudes it is divided into four periods. The last chapter analyses the European policy of British Prime Minister D. Cameron with aim to find out, what the policy of Prime Minister towards Europe is based on and what it follows.

European policy of D. Cameron is not based on coherent strategy and is rather a reaction to the situation in Conservatives, to a lesser extent on the situation on the domestic political level. In Conservative party we can see a shift in the period after 1945, from the support of the European integration to euroscepticism, and even though the party strengthened in the anti-European rhetoric, party can be still considered as soft eurosceptic.

Keywords: Great Britain, David Cameron, European Union, European integration, euroscepticism, Conservative party